อนุสรณ์

ในการพระราชทานเพลิงศพ

พันโท หลวงไพศาลพิทยายุทธ์
(ไพศาล ศัตรูลี้)

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก

วัดโสมนัสวรวิหาร

ที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕

อนุสรณ์

ในการพระราชทานเพลิงศพ

พันโท หลวงไพศาลพิทยายุทธ์
(ไพศาล ศัตรูลี้)

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก

วัดโสมนัสวรวิหาร

วันอังคารที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สัมฤทธิ์การพิมพ์
๕๓/๖๘ หมู่ ๘ ตำบลบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
นางมณี เทศขจร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๕ โทร. 4672235

พันโท หลวงไพศาลพิทยายุทธ์

(ไพศาล ศัตรูลี้)

ชาตะ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๓

มรณะ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕

คำปรารภ

คุณเพ็ญศรี (ศัตรูลี้) บุญรัตน์ ได้มาหารือว่า จะจัดงานพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อ พ.ท. ไพศาล ศัตรูลี้ และประสงค์จะพิมพ์หนังสือแจกแก่ท่านที่มีอุปการะ มาในงานนี้ด้วย จึงแนะนำให้พิมพ์บทความธรรมะของอาจารย์แนบ มหานีรานนท์ เรื่อง "การเข้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์" และ "สัจจะและสุทธิในพระพุทธศาสนา" ที่จัดพิมพ์ลงในหนังสือ "ปัญญาสาร" เล่ม ๑—๒ ซึ่งเป็นที่สนใจของพุทธศาสนิกชน เพราะประกอบด้วยเหตุผลที่จะทำความเข้าใจในพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

โดยฐานะที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสคุ้นเคยกับท่านในบั้นปลายชีวิต ที่ท่านมีความฝักใฝ่ในธรรมเป็นพิเศษ เห็นท่านติดตามฟังการบรรยาย ของท่านอาจารย์แนบฯ ทั้งที่ลานอโศก หรือที่ตำหนักสมเด็จ วัดมหาธาตุ และที่ศาลาโรงธรรมโพธิ์ลังกา วัดพระเชตุพนฯ เป็นประจำเกือบทุกอาทิตย์ ในระยะหลัง ๆ ท่านห่างหายไป มา

ทราบจากคุณเพ็ญศรีภายหลังว่า ท่านป่วยถึงต้องตัดขา ทำให้เกิดความสังเวชที่ต้องประสบเคราะห์กรรม และพลาดโอกาสในการไปฟังธรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทราบว่า แม้วิบากกรรมทำให้ท่านต้องเสียขา ซึ่งเป็นอวัยวะอันสำคัญส่วนหนึ่งของร่างกายไป แต่ด้วยความเข้าใจในธรรมะ ทำให้ท่านสามารถมีชีวิตเป็นอยู่กับครอบครัวได้อย่างไม่เดือดเนื้อร้อนใจเท่าใด ทั้งไม่ทำให้ลูกหลานต้องพลอยลำบากกับท่านมากนัก การจากไปของท่าน ภรรยาและลูกหลาน จึงต่างก็หวังว่า สุคติในสัมปรายภพอันดี ย่อมหวังได้แน่นอน

ขออำนาจคุณพระรัตนตรัย และ กุศลเจตนา ที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้ว พร้อมทั้งกุศลเจตนาจากบรรดาญาติมิตรที่ได้อุทิศให้ จงเป็นพลวปัจจัย นำส่งให้ท่าน พ.ท. ไพศาล ศัตรูลี้ ได้บังเกิดในสุคติภพ ประสบพระพุทธศาสนา และสามารถนำตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นด้วย เทอญ.

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี

ประธานกรรมการ

มูลนิธิ แนบ มหานีรานนท์

๑ มิ.ย. ๒๕๒๕

ประวัติ

พันโท หลวงไพศาลพิทยายุทธ์
(ไพศาล ศัตรูลี้)

เป็นบุตรของนายจ๊อ แซ่เล้า และ นางละ แซ่เล้า เกิดเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีชวด จ.ศ. ๑๒๖๒ ตรงกับวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๓

ได้สมรสกับ นางบุญสม (เอี่ยมโอภาษ) ศัตรูลี้ และมีบุตรธิดา ๖ คน คือ

๑. นางบรรจง สมสกุล
๒. ร้อยเอก ส่งศรี ศัตรูลี้
๓. พันเอก นายแพทย์ ผดุง ศัตรูลี้
๔. นางนวลมณี กาญจนพิบูลย์
๕. นายสุรเดช ศัตรูลี้
๖. นางเพ็ญศรี บุญญรัตน์

ยศและตำแหน่ง

๑๓ เมย. ๒๔๕๙ เป็นนักเรียนนายร้อย ในโรงเรียนทหารบก

๑ พ.ค. ๒๔๖๔ เป็นนักเรียนทำการนายร้อย เข้าประจำกรมทหารบกบื่นใหญ่ที่ ๔

๒๗ ธ.ค. ๒๔๖๔ เป็นร้อยตรี

๒๗ ธ.ค. ๒๔๖๔ — ประจำกรมทหารบกบื่นใหญ่ที่ ๔

๒๓ พ.ค. ๒๔๗๐ — นายทหารฝึกหัดราชการแผนกโรงเรียนเสนาธิการทหารบก

๑ เม.ย. ๒๔๗๑ — นายทหารฝ่ายเสนาธิการ กองพลที่ ๒

๗ เม.ย. ๒๔๗๑ เป็นร้อยโท

๑ เม.ย. ๒๔๗๒ — ครูวิชาทหารกรมยุทธศึกษาทหารบก

๒๔ เม.ย. ๒๔๗๔ เป็นร้อยเอก

๑ เม.ย. ๒๔๗๖ — เป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการจังหวัดทหารบกราชบุรี

๕ เม.ย. ๒๔๗๗ — เป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการมณฑลทหารบกที่ ๕

๑ เม.ย. ๒๔๘๒ เป็นพันตรี
๘ เม.ย. ๒๔๘๓ – เป็นรักษาราชการรองเสนาธิการมณฑลทหารบกที่ ๕
๖ เม.ย. ๒๔๘๔ – เป็นรักษาราชการรองเสนาธิการมณฑลทหารบกที่ ๖
๕ มิ.ย. ๒๔๘๔ – รองเสนาธิการมณฑลทหารบกที่ ๓
๑๐ พ.ย. ๒๔๘๗ – ไปสำรองราชการ บก. สห.
๑ เม.ย. ๒๔๘๘ เป็นพันโท
๑๓ เม.ย. ๒๔๘๘ – เป็นหัวหน้าแผนกที่ ๒ กรมสารวัตรทหาร
๑๙ พ.ย. ๒๔๘๘ – ไปสำรองราชการ บก. กรมสารวัตรทหาร
๑ ม.ค. ๒๔๘๙ – ออกจากประจำการ เป็นนายทหารกองหนุน มีเบี้ยหวัดสังกัด บก. ทหารบกกรุงเทพฯ โดยทางการได้ปรับปรุงเจ้าหน้าที่ ให้เข้าสู่ดุลย์กับงบประมาณฉบับกลาโหม
๑ ม.ค. ๒๔๙๔ – เป็นนายทหารนอกราชการ สังกัด บก. จังหวัดทหารบกกรุงเทพฯ

๖ เม.ย. ๒๔๙๖ — กลับเข้ารับราชการใหม่ในตำแหน่ง หัวหน้าแผนกกรมป้องกันสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

๑ ต.ค. ๒๔๙๙ — เป็นหัวหน้ากอง กรมป้องกันสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

๓๐ ก.ย. ๒๕๐๓ — ครบเกษียณอายุ ออกรับบำเหน็จบำนาญ

บรรดาศักดิ์

๑๘ พ.ค. ๒๔๗๕ หลวงไพศาลพิทยายุทธิ์

๒๑ ม.ค. ๒๔๘๕ ขอลาออกจากบรรดาศักดิ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑.	เหรียญบรมราชาภิเษก (เงิน)	๒๕ ก.พ. ๒๔๗๐
๒.	เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ	๒๑ ก.ย. ๒๔๗๗
๓.	เหรียญจักรมาลา	๒๐ ก.ย. ๒๔๘๐
๔.	จัตุถาภรณ์มงกุฎไทย	๒๐ ก.ย. ๒๔๘๐
๕.	จัตุถาภรณ์ช้างเผือก	๒๐ ก.ย. ๒๔๘๒
๖.	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย	๒๐ ก.ย. ๒๔๘๓

ระลึกถึง

โดยปกติ พันโท ไพศาล พิทยายุทธ์ (ไพศาล ศัตรูลี้) เป็นผู้ที่มีสุขภาพ อนามัยดี ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่ใคร่เจ็บป่วยกับใคร แต่หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว ก็เริ่มมีอาการป่วยเป็นโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจโต ซึ่งก็ได้รับการตรวจเช็ค และรับประทานยาอยู่เป็นประจำ ต่อมาได้เกิดอาการเส้นโลหิตโคนขาซ้ายตีบขึ้น ทำให้โลหิตไหลมาเลี้ยงปลายเท้าไม่เพียงพอ และเนื้อบริเวณนิ้วเท้าเริ่มตาย ทำให้คุณพ่อจำเป็นต้องเข้าโรงพยาบาล เพื่อตัดขาข้างซ้ายเกือบถึงหัวเข่าออก มีผลให้คุณพ่อไม่สามารถเดินได้อีก การเดินไม่ได้ ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ในระยะหลังนี้ คุณพ่อเข้าโรงพยาบาลหลายครั้งด้วยอาการโคม่า ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากโรคเบา

หวาน ความดันโลหิตสูง และโรคไต แต่ก็หายกลับบ้านได้ทุกครั้ง แต่ครั้งหลังนี้มีอาการหอบแทรกอยู่ด้วย เนื่องจากภาวะติดเชื้อที่ปอดต้องให้อ๊อกซิเจนตลอดเวลาตั้งแต่เข้าโรงพยาบาล ซึ่งภรรยาและลูก ๆ ก็ได้เฝ้าพยาบาลอย่างใกล้ชิด และมีความหวังว่า คุณพ่อคงจะหายและกลับบ้านได้เช่นทุกครั้งที่ผ่านมา แต่ครั้งนี้ ไม่สามารถแก้ภาวะเชื้อที่ปอดให้หายได้ ประกอบกับโรคเดิมที่เป็นอยู่ ทำให้คุณพ่อถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕

ในสมัยเยาว์วัย คุณพ่อเป็นคนมีความมานะ อดทน บากบั่นในการศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้เรียนหนังสือเก่ง ชอบอ่าน และสะสมหนังสือเป็นชีวิตจิตใจ ขวนขวายหาความรู้ตลอดเวลา เมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกแล้ว ก็เข้ารับราชการอย่างซื่อสัตย์สุจริต และขยันหมั่นเพียร เมื่อแต่งงานแล้ว ก็ดูแลภรรยา และส่งเสียบุตรธิดาให้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยนิสัยแล้วเป็นผู้ไม่ชอบ

เที่ยวเตร่ ไม่เล่นการพนัน ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ มีเมตตาธรรมอย่างบริสุทธิ์ใจ สนใจศึกษาธรรมอยู่เสมอ และได้ขึ้นชื่อว่า เป็นผู้อดทนและใจเย็นที่สุด สำหรับครอบครัวแล้ว ถ้าสิ่งใดที่ทำหรือพูดไปแล้ว ทำให้เกิดการแตกแยก หรือมีเรื่องมีราว คุณพ่อจะไม่ทำหรือนิ่งเฉยเสีย ชอบคุยตลกและทำให้คนอื่นสบายใจ ให้การอบรม ให้คำปรึกษาหารือ และดูแลลูก ๆ อย่างใกล้ชิด และเป็นกันเองกับลูก ๆ เสมอ มีการกระเซ้าเย้าแหย่กับพวกลูก ๆ เป็นประจำ แม้ยามชราที่ช่วยตัวเองไม่ได้ และไม่ค่อยพูด เพราะสมองสั่งงานช้าลง เสียงหัวเราะในบางครั้งก็เป็นความสุขของภรรยา ลูก ๆ และผู้ใกล้ชิดเป็นอย่างมาก

แม้คุณพ่อจะจากพวกเราไปแล้ว พวกเราผู้อยู่ข้างหลัง ก็ยังระลึกอยู่ด้วยความเคารพและอาลัย และมีความรู้สึกคล้าย ๆ กับว่า ท่านยังอยู่กับเราเช่นเคย ด้วยคุณความดีที่คุณพ่อ, พันโท หลวงไพศาลพิทยายุทธ (ไพศาล ศัตรูลี้) ได้ประกอบไว้ เมื่อขณะยังมีชีวิตอยู่

ทั้งในราชการและส่วนตัว รวมทั้งบรรดาญาติมิตรสหาย ได้ประกอบการกุศลอุทิศให้ ขอให้กุศลผลบุญนั้น จงเป็นผลานิสงส์แด่ดวงวิญญาณของท่าน จงประสบแด่ความสุขในสัมปรายภพทุกประการ.

จาก

ภรรยา และ ลูก ๆ

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

และ

สัจจะและสุทธิในพระพุทธศาสนา

ปาฐกถาของ

อาจารย์แนบ มหานีรานนท์

ปัญญาสาร

หนังสือธรรมะ ที่ชี้เหตุผลของธรรมชาติ ตามความเป็นจริง จากคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มูลนิธิแนบ มหานีรานนท์ จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทานราย ๒ เดือน

ท่านผู้ประสงค์จะเป็นสมาชิก โปรดส่ง นามตำบลที่อยู่ไปที่มูลนิธิแนบ มหานีรานนท์เลขที่ ๒๗/๕๙ ซอยมิตรพัฒนา ถนนบางกอกน้อย-ตลิ่งชัน ต. บางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กทม. 10700 โทร. **4247491** หรือที่ นายวรรณสิทธิ ไวทยะเสวี วิหารรังศรี วัดบวรนิเวศวิหาร ถนนพระสุเมรุ บางลำภูบน เขตพระนคร กทม. 10200 โทร. **2825034**

ยินดีจัดส่งให้ท่าน โดยไม่ต้องเสียค่าบำรุงแต่ประการใด

สำหรับท่านที่ประสงค์จะศึกษาธรรมะโดยตรง โปรดติดต่อที่วิหารรังศรี วัดบวรนิเวศ บางลำภู ตั้งแต่เวลา ๑๐.๐๐ น. ถึง ๑๖.๐๐ น. ทุกวัน (ไม่หยุดวันเสาร์—อาทิตย์)

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

โดย **อาจารย์ แนบ มหานีรานนท์**

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺส ฯ

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

สวัสดีค่ะ ท่านผู้สนใจในพระพุทธศาสนาทั้งหลาย พวกเราคงจะเคยสวดมนต์ไหว้พระ ตามคาถาข้างต้นนี้นะคะ เชื่อว่า ต้องคล่องปากขึ้นใจ และเข้าใจความหมายด้วยกันทุกคนแล้วนะคะ คือ แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ ขอถึงพระธรรม ขอถึงพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง แต่การขอถึงนี้ จะถึงอย่างไร และอย่างไรจึงจะเรียกว่า ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง หรือถึงพระรัตนตรัย นี่ก็เหมือนกันนะคะ

การขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นั้นอย่างไร

ก่อนที่เราจะทราบการถึงพระรัตนตรัย คือพระ-พุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่า จะถึงได้อย่างไรนั้น เราก็ควรจะได้ทราบความหมายของคำว่า พระพุทธ พระ-ธรรม พระสงฆ์ เสียก่อน แปลว่าอะไร เราจะต้องรู้จักสิ่งทั้ง ๓ นี้เสียก่อนนะคะ แล้วจึงจะรู้กันต่อไปว่า การถึงนั้น จะถึงได้อย่างไร ? โดยวิธีใด ?

พระพุทธ คืออะไร

พระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้ตรัสรู้ และพระพุทธที่เรากล่าวขอถึงกันนี้ หมายถึงอะไร คงไม่หมายถึงร่าง-กาย คือ ไม่หมายถึงร่างกายของพระพุทธเจ้าท่านว่าเป็นพระพุทธ เพราะเวลานี้ก็ไม่มีร่างกายนั้นแล้ว ใช่ไหมคะ ท่านปรินิพพานไปแล้ว เราจะไปถึงร่างกายของพระองค์ท่านได้อย่างไร พระรัตนตรัยนั้นมี ๓ นะคะ ถ้าหมายเช่นนั้น พระรัตนตรัยมิเหลือเพียง ๒ หรือเพราะร่างกายของพระพุทธเจ้าท่านไม่มีแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว อะไรคือ **พระพุทธ**

พวกเราก็ทราบกันดีแล้วว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ธรรมที่ท่านตรัสรู้เองโดยชอบ จนได้พระนามว่าพระพุทธเจ้านั้น ท่านตรัสรู้อะไร ท่านตรัสรู้อริยสัจ ๔ นะคะ ปัญญาที่ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง โดยไม่ต้องอาศัยใครสั่งสอนนี่แหละค่ะ หมายเอา **ปัญญาของท่าน** นี่แหละ **เป็นพระพุทธ** เข้าใจแล้วนะคะ คำว่าพระพุทธนี่

พระธรรม คืออะไร

เมื่อพระองค์ตรัสรู้แล้ว ก็ทรงแสดงธรรมที่ตรัสรู้นั้น โปรดสัตว์ พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์คือเหตุผลต่าง ๆ ของธรรมชาติ มีศีล สมาธิ ปัญญาเป็นต้น ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติหรือว่า **ธรรมทั้งหมดที่พระองค์สั่งสอน** นั้นแหละ **เป็นพระธรรม**

พระสงฆ์ คืออะไร

ส่วนพระสงฆ์ ก็คือผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่สุดแม้หากได้โกนหัวนุ่งเหลืองก็ดี หรือทำการบรรพชาแล้วก็ดี แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนหรือไม่ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยของพระพุทธองค์

ก็ไม่ชื่อว่า ภิกษุสงฆ์ นะคะ ภิกษุสงฆ์สาวกของพระ-พุทธเจ้าต้องเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติถูก สม-ควรที่เราจะเคารพบูชา อย่างนี้คือ พระสงฆ์ นะคะ

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คือถึงอะไร

ทีนี้จะพูดการถึงพระพุทธนั้น คือ ถึงอะไร การถึงพระพุทธนั้น ก็คือ ถึงปัญญาของท่าน เราต้องเกิดปัญญารู้อริยสัจธรรม นะคะ เพราะพระพุทธเจ้ารู้สิ่งนี้ ปัญญาของพระพุทธเจ้ารู้อย่างนี้และเมื่อเรารู้อย่างนี้ด้วย ก็เรียกว่า ถึงพระพุทธ เหมือนอย่างพ่อแม่สอนเราว่า อย่าทำอย่างนั้น อย่าทำอย่างนี้ แต่เรายังไม่รู้ว่า ที่สอนนั้นน่ะดีหรือไม่ดี ทีนี้พอเราไปประสบเหตุการณ์อะไรอย่างหนึ่งที่พ่อแม่เคยสอนเราไว้ ก็นึกถึงพ่อแม่ขึ้นมาทันที นึกถึงคำสั่งสอน นึกถึงความรู้ของพ่อแม่ว่า อ้อ นี่พ่อแม่เรารู้อย่างนี้แล้ว ก็สอนเราให้ทำอย่างนี้ ไม่ให้ทำอย่างนั้น เป็นต้น นี่เรียกว่า เราถึงความรู้นะคะ เมื่อพระองค์รู้สิ่งนี้ คือ อริยสัจธรรมแล้ว พระองค์ก็สอนให้เรารู้ เมื่อเรารู้อย่างนั้นแล้ว ก็เรียกว่า

ถึงแล้ว คือถึงปัญญาความรู้ของพระองค์ นี่เรียกว่า ถึงพระพุทธ ส่วนธรรม คือ อริยสัจธรรมที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ เมื่อเรารู้ธรรมที่พระพุทธองค์สอนอย่างนี้แล้ว ก็เรียกว่า ถึงพระธรรม ส่วนผู้ที่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์แล้วรู้ธรรมนั้น ก็เรียกว่า ถึงพระสงฆ์ พอเข้าใจแล้วนะคะ

พุทธ กับ อนุพุทธ ต่างกันอย่างไร

พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ เรียกว่า พุทธะ ส่วนผู้ที่รู้อริยสัจธรรมตอนหลังๆ ต่อมาจากพระพุทธเจ้า ไม่ชื่อว่า เป็นพระพุทธเจ้า ถึงแม้จะรู้อย่างพระพุทธเจ้า ก็ไม่เรียกว่า พระพุทธเจ้า เพราะผู้รู้ตอนหลังนี้ เป็นผู้รู้ตามคือ เกิดปัญญา เพราะรู้ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเรียกท่านผู้รู้ตอนหลังนี้ว่า อนุพุทธ ผู้รู้ตาม

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นั้น ถึงพร้อมกันในคราวเดียว ?

เพราะฉะนั้น ที่เรา ขอถึง ก็คือ ขอถึงความรู้คือ รู้ถึงธรรมะที่พระพุทธองค์สั่งสอน คืออริยสัจ-ธรรม เมื่อถึงความรู้ คือถึงปัญญา ก็ถึงพระพุทธ เมื่อ

เรารู้ธรรมที่พระพุทธเจ้ารู้ เรียกว่า เราถึงพระธรรม และผู้รู้ตามนั้นแหละ ชื่อว่า ถึงพระสงฆ์ การถึงก็ถึงพร้อมกัน ทั้งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คือ ถ้าใครถึงพระพุทธ ก็ถึงพระธรรมด้วย และเมื่อใครถึงพระพุทธ พระธรรม ผู้นั้นก็ถึงพระสงฆ์ด้วย อย่างนี้เรียกว่า การถึง เข้าใจไหมคะ เข้าใจแล้วนะคะ คืออย่างนี้ เรียกได้ว่า ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์โดยแท้จริง

เพียงการระลึกถึง จะไปถึงหรือไม่

การถึงนั้นมีหลายอย่าง ถึงด้วยกายก็มี ถึงด้วยวาจาก็มี ถึงด้วยใจก็มี การถึงด้วยกาย ก็โดยเรากราบไหว้ขอถึง การถึงด้วยวาจา ก็โดยเราเปล่งเสียงออกมาขอถึง การถึงด้วยใจ ก็โดยการเลื่อมใสศรัทธาด้วยจิตใจนึกถึง อย่างนี้ก็เรียกว่า เป็นการขอถึงได้เป็นขั้นต่าง ๆ ตามที่เราเลื่อมใสในพระรัตนตรัยคือ ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นะคะ

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยแท้จริงต้องถึงโดยการปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือมหาสติปัฏฐานเป็นอย่างเดียวเท่านั้น

แต่การที่จะให้ถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยแท้จริงนั้น ทำอย่างไร จึงจะถึงพระรัตนทั้ง ๓ นี้ได้ เราจะไปกันด้วยอะไรจึงจะถึง จะไปด้วยรถยนต์ รถไฟ หรือ ก็ไม่ใช่ จะไปด้วยเรือบินรึ ก็ไม่ใช่ ถ้าเช่นนั้นเรา จะถึงโดยการไปด้วยอะไรกันเช่นนี้ เราก็ควรต้องรู้ ควร ต้องเข้าใจนะคะ เราต้องถึงด้วยการปฏิบัติค่ะ ทีนี้เราก็ ต้องรู้ว่า ปฏิบัติกันอย่างไรจึงจะถึงก็ต้องด้วยศีล สมาธิ ปัญญา หรือมหาสติปัฏฐาน ที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้ วางไว้หรือชี้ไว้ว่า มีทางเดียว เอกายโน มคฺโค มีทาง เดียวเท่านั้น ที่เราจะทำให้ถึงพระรัตนทั้ง ๓ ได้ เข้าใจ แล้วนะคะ

การตั้งสำนักวิปัสสนาขึ้นที่นี่ ก็เพื่อเป็นยาน อย่างหนึ่ง สำหรับการปฏิบัติ เพื่อจะให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

เพราะฉะนั้น การที่ได้มาตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสส- นาที่นี่ ให้มีการทำกรรมฐานที่นี่ มีทั้งพระภิกษุ และ ฆราวาสมาปฏิบัติกันหลายท่าน ก็ปฏิบัติเพื่อจะให้ถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะรู้กันอยู่แล้วว่า

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นั้น จะไปให้ถึงด้วยยวดยานอะไร ๆ ไม่ได้เลย ต้องไปด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาเท่านั้น จึงจะมีโอกาสถึงได้ เพราะฉะนั้น ที่มาตั้งสำนักปฏิบัติธรรมนี้ ตั้งเพื่อเป็นยานอย่างหนึ่งสำหรับการปฏิบัติ จะปฏิบัติไปไหนกัน ก็เพื่อจะไปให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามที่ประกาศขอไว้นั่นเอง ถ้าเราประกาศขอถึงด้วยปาก จะถึงไหมคะ คือ ศีลก็ไม่ทำ สมาธิก็ไม่ทำ วิปัสสนาก็ไม่ทำ แล้วจะถึงไหม เพราะฉะนั้น การที่มาตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนานี้ จึงชื่อว่า มีประโยชน์ จะมีประโยชน์อย่างไร ประโยชน์ก็เพื่อที่จะได้ใช้เดินทางไปให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะเราจะไปด้วยยวดยานอะไร ๆ ไม่ได้ เราต้องไปด้วยการปฏิบัติอย่างนี้

วิปัสสนาธุระ เป็นกิจอันสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา

ฉะนั้น ใครตั้งอยู่ในกิจนี้ คือ วิปัสสนาธุระ อันเป็นกิจสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนานี้ ก็ได้ชื่อว่าเป็นคนดี เป็นคนที่ประพฤติตนตามที่ได้ประกาศไว้

เพราะน้อยคนนักที่จะมาทำความเพียรอย่างนี้ได้ ต้องเป็นคนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาจริงๆ ต้องเอาชนะกิเลสมันมา อย่างทุกท่านที่มานี่ ก็เลื่อมใสกันทุกคน อยากถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์กันทั้งนั้นใช่ไหมคะ แต่ว่า จะมาปฏิบัติอย่างนี้สัก ๓ วัน ๗ วัน จะได้ไหม ก็บอกว่า ไม่ได้ ใช่ไหมคะ ใครห้ามไม่ให้เรามา ทราบไหมคะ กิเลสค่ะ มันห้ามไว้ เพราะเราอยู่ใต้อำนาจมัน ถ้าเราจะขอลากิเลสมันว่า ฉันขอลาแกไปทำวิปัสสนาสัก ๓ วัน หรือ ๕ วันเถอะ มันจะอนุญาตไหม มันจะว่าแกไปไม่ได้ แกมีธุระมาก แกมีภาระที่จะต้องทำมากมายอยู่ทางบ้าน บ้านแกไม่มีคนอยู่ อย่างนี้ใช่ไหมคะ นี่ต้องแล้วแต่กิเลสเขาจะอนุญาต ถ้าเขาอนุญาตให้กี่วันก็มาได้เท่านั้น นี่แหละเราอยู่ใต้อำนาจของกิเลสอย่างนี้ บางคนก็มาไม่ได้เลย บางคนก็มาได้เพียงวันพระ แม้กิเลสมันให้มาเพียงวันพระวันเดียวก็ยังดี ถ้ามันไม่ให้เรามา เราก็มาไม่ได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะมาปฏิบัติอย่างนี้ได้ ก็ต้องเสียสละมา ต้องชนะกิเลสมันมา ใช่ไหมคะ

การสร้างกุศลให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็เป็นการสร้างกุศล เพื่อให้ถึงความพ้นทุกข์ หรือถึงพระนิพพานนั่นเอง

ในการสร้างกุศลอย่างการปฏิบัติวิปัสสนาฯ หรือสติปัฏฐานนี้ เราจะมีโอกาสสร้างได้ต่อเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว แต่ก่อนนี้ คือ ก่อนที่พระพุทธเจ้าของเราอุบัติขึ้น ก็มีอาจารย์ มีฤาษีชีไพรกันอยู่แล้วมากมาย เขาสามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ มีตาทิพย์ หูทิพย์เป็นต้น แต่ว่า ความตรัสรู้ไม่มี หนทางที่จะทำให้เกิดปัญญาความรู้ในอริยสัจธรรมไม่มี ต่อเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว พระองค์จึงได้วางมหาสติปัฏฐาน อันเป็นหนทางนี้ขึ้นไว้ว่า หนทางที่จะถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือทางที่จะพ้นทุกข์ต้องอาศัยทางนี้ คือ มหาสติปัฏฐานนี่ สร้างกุศลอย่างนี้ จึงจะไปนิพพานได้ เพราะฉะนั้น เราเคารพกราบไหว้สรรเสริญบูชาท่าน ก็เพราะอย่างนี้ คือ หนทางที่จะถึงความพ้นทุกข์หรือถึงพระนิพพานนั้น ไม่มีใครรู้ ศาสดาอื่นใดก็ไม่รู้และไม่มีใครจะบัญญัติหนทางปฏิบัตินี้ได้เลย ต่อเมื่อ

พระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนาที่พระองค์ตรัสรู้ขึ้นแล้ว และวางหนทางไว้ให้ปฏิบัติ จึงได้ปฏิบัติกันในสมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ก็มีผู้ได้รู้ได้ปฏิบัติกันมาก แต่มาถึงสมัยนี้พระพุทธศาสนาล่วงเลยมาตั้งสองพันกว่าปีแล้ว จึงมีความเสื่อมไปจากความเข้าใจของคนสมัยนี้ พุทธบริษัทบางท่าน ไม่รู้จักหนทางนี้เลยก็มี **นี่พระพุทธศาสนาก็จะหมดลงไปแล้วนะคะ โอกาสที่เราจะได้สร้างกุศลอย่างนี้ก็จะน้อยลง ต่อไปอาจจะหาไม่พบทางนี้** และบางท่านที่ไม่เข้าใจในการปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติไปก็เห็นนรกบ้าง เห็นสวรรค์บ้าง นี่แหละความเข้าใจที่จะทำให้ถูกต้องตามหนทางที่พระพุทธองค์วางไว้ก็เสื่อมไปแล้ว ทางที่ถูกก็จะหายากเข้าทุกที เพราะฉะนั้น ถ้าพุทธศาสนาหมดแล้ว เราก็จะไม่มีโอกาสได้สร้างกุศลอย่างนี้ และไม่ใช่ว่า ตายแล้วก็สูญไม่มาเกิดอีก ถ้าตายแล้วไม่มาเกิดอีก ก็ไม่ต้องทำกุศลอย่างนี้ก็ได้ แต่พวกเราทุกคนนี่ก็เชื่อกันแล้วว่า เมื่อตายแล้วก็ต้องไปเกิดอีกแน่ ผู้ที่ไม่เกิดอีก ก็มีแต่พระ-อรหันต์ผู้หมดกิเลสแล้วเท่านั้น และเมื่อเกิดแล้ว เราจะ

ได้พบพระพุทธศาสนาหรือไม่ก็ไม่รู้ หรือว่า เมื่อเกิดในชาติต่อ ๆ ไป อาจจะได้พบพระพุทธศาสนาอีกเช่นเดี๋ยวนี้ แต่จะมีโอกาสได้ทำกุศลที่จะให้ถึงพระพุทธ พระ-ธรรม พระสงฆ์ หรือไม่ก็ไม่รู้ และจะมีวิธีทำที่ถูกต้องอยู่หรือเปล่าก็ไม่รู้ อาจไม่รู้หรือไม่พบก็ได้ เมื่อไม่พบก็ไม่มีโอกาสจะสร้างกุศลอย่างนี้ เมื่อเช่นนี้ การเกิดอีกก็ไม่ได้ปัจจัยไปเลย ใช่ไหมคะ ก็เมื่อเชื่อกันแล้วว่า จะต้องไปเกิดอีก และถ้าเราได้สร้างปัจจัยในกุศลอย่างนี้ไป เมื่อเราเกิดอีก ก็มีปัจจัยเพิ่มอีก บารมีเพิ่มอีกใช่ไหมคะ

ถ้าไม่สร้างกุศลที่จะทำให้ถึง พระพุทธ พระ-ธรรม พระสงฆ์ ก็เหมือนเกิดมาไม่ได้พบพระพุทธ-ศาสนา

เวลานี้ ทุกคนก็มีวาสนาอันประเสริฐ ที่เกิดมาได้พบพระพุทธศาสนา ก็จะเป็นการสมควรหรือไม่ที่จะสร้างกุศลอย่างนี้ อย่างน้อย ๗ วัน หรือ ๑๐ วัน พระพุทธเจ้าท่านวางกำหนดการปฏิบัติไว้ว่า ไม่ ๗ วันก็ ๗ เดือน หรือไม่ก็ ๗ ปีก็บรรลุได้ ถึงแม้ว่าเรายังมาไม่ได้ แต่เมื่อเราได้มาพบแล้วว่าเวลานี้ กุศลอย่างนี้ยังอยู่ ยังมี

โอกาสทำได้ และมีคนคอยช่วยแนะนำให้เราทำ เราก็ควรฉวยโอกาสที่จะสร้างกุศลอย่างนี้ เพราะเมื่อไร เราจะได้มีโอกาส ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ได้มาตรัสรู้ หรือกัปป์ไหนว่างพระศาสนา ก็ไม่มีโอกาสสร้างกุศลอย่างนี้แล้ว หมดโอกาสแล้วใช่ไหมคะ เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่า เราไม่สร้างกุศล อย่างนี้ก็จะได้ประโยชน์อะไรในการที่เรามาพบพระพุทธศาสนา ถึงแม้ทานก็ดี ศีลก็ดี สมาธิก็ดี หรืออภิญญาสมาบัตินั้น ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้ เขาก็มีกันอยู่แล้ว **เมื่อเรามาพบพระพุทธศาสนากันแล้ว แต่เราไม่สร้างกุศลอย่างนี้เลย ก็เหมือนกับไม่ได้พบ** กุศลอย่างอื่น เรามีโอกาสทำได้ทุกเมื่อ เพราะมีประจำในโลกแล้ว ทานก็มีอยู่แล้ว ศีลก็มีอยู่แล้ว สมาธิก็มีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงถือว่า เป็นสิ่งที่ควรที่สุด สำหรับพวกเราที่นับถือพระพุทธศาสนา จะได้มีโอกาสสร้างกุศลอย่างนี้บ้าง สร้างยากนะคะ ทุกท่านมารักษาศีลก็ทำได้ อย่างเช่นวันพระ บางที ๓ วัน ก็มาทำได้ ทำทานหรือทำอะไร ๆ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ก็ทำได้หมดใช่ไหมคะ แต่การที่จะมาทำกุศล เพื่อให้ถึงพระรัตนตรัย อย่างนี้ทำได้ยาก เพราะการมาทำกรรมฐานนี้ต้อง

ชนะกิเลสมันมา จึงจะมาได้ มิฉะนั้นก็มาไม่ได้ ดังนั้น ทุกท่านที่มีโอกาสมาพบพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ควรสละเวลามาเข้าปฏิบัติกรรมฐานเพื่อเพิ่มบารมีสัก ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้าง ตามโอกาสที่จะมาได้ ทำได้มาก บารมีก็เพิ่มมาก

พอเข้าใจแล้วนะคะ ส่วนคุณของพระพุทธเจ้าท่านก็มีอยู่ในบทสวดอิติปิโส พระธรรมก็มีคุณอยู่ในบทสวดสวากขาโต ส่วนพระสงฆ์มีคุณอยู่ในบทสวดสุปฏิปันโน ท่านมีคุณอย่างที่เราสวดมนต์ ก็รู้อยู่แล้ว แต่ที่จะเป็นพระสงฆ์ได้ก็ต้องปฏิบัติ มิฉะนั้น กิเลสก็ไม่หมด ดังนั้น การปฏิบัติวิปัสสนาจึงเป็นธุระ จึงเป็นกิจอันสำคัญที่จะทำให้บุคคลถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นพระอริยะ หรือถึงนิพพาน เป็นความบริสุทธิ์ หมดจดจากกิเลส ถ้าท่านทั้งหลายไม่ขัดข้องเรื่องร่างกาย ก็ขอให้มากันบ่อย ๆ นะคะ

ต่อไปนี้เป็นการขยายความต่อท้ายธรรมบรรยาย

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่เรารู้จักกันในปัจจุบัน

พระพุทธ คืออะไร ?

ตามความเข้าใจของพุทธศาสนิกชนบางคน เข้าใจว่า คือ **พระพุทธรูป** ที่เราตั้งไว้บูชาในบ้านช่องของเรา ซึ่งรวมทั้งพระพุทธรูปที่เป็นพระประธานในโบสถ์วิหาร ตามวัดวาอารามต่างๆ บางท่านรู้ว่า พระพุทธรูปนั้นเป็นสิ่งสมมุติ องค์พระพุทธก็ต้องหมายถึงพระสรีระกายของพระพุทธเจ้า ซึ่งดับขันธ์ปรินิพพานไปนานแล้ว แต่ทรงตั้งผู้แทนพระองค์ไว้ ดังที่ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า "**พระธรรม** อันตถาคตตรัสไว้แล้วด้วยดีนี้แหละ จะเป็นพระศาสดาแทนตถาคต" เลยเข้าใจเอาว่าในปัจจุบันนี้ **พระพุทธ** ไม่มีแล้ว ก็คงใช้ **พระธรรม** เหล่านั้นแทนองค์ **พระพุทธ** ด้วย สำหรับบางท่านที่เคยสวดมนต์ไหว้พระอยู่เป็นประจำ โดยระลึกถึงคุณของพระองค์ ๙ ประการ อยู่เสมอๆ ก็มีความเชื่อมั่นว่า **พุทธมนต์** หรือ **พุทธคุณ** นี่แหละคือ **พระพุทธ** ที่เรายอมรับนับถือกันอยู่ในปัจจุบัน แต่ตามธรรมบรรยายของท่านอาจารย์แสดงว่า **พระพุทธ** แปลว่า ผู้ตรัสรู้

อริยสัจธรรม และเป็นการตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง โดยไม่ต้องอาศัยใครสั่งสอน จึงเรียกว่า "พระพุทธเจ้า" ส่วนผู้ตรัสรู้ตามภายหลังนั้น ต้องอาศัยคำสอนของพระองค์เรียกว่า "อนุพุทธ" หรือ "พระอริยสาวก" เมื่อว่าโดยธรรมแล้ว ผู้ตรัสรู้ก็หาใช่พระสรีระร่างกายของพระองค์ไม่และก็ไม่ใช่พระพุทธรูป พระพุทธมนต์ หรือพระพุทธคุณอะไร **พระพุทธ** นั้นคือ **ปัญญาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ตรัสรู้อริยสัจธรรมนั่นเอง**

พระธรรม คืออะไร ?

เมื่อพระองค์ตรัสรู้ **อริยสัจธรรม** แล้ว ทรงแสดงธรรมที่ตรัสรู้นั้น เป็นปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ คำสั่งสอนของพระองค์ อันเป็น "**ศาสนธรรม**" จะเรียกว่า พระธรรมวินัย พระไตรปิฎก นวังคสัตถุสาสน์ หรือจะขยายออกไปเป็นพระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ก็ตาม แม้คำสอนที่เป็นข้อปฏิบัติที่แสดงไว้ในหมวดต่าง ๆ มีศีล, สมาธิ, ปัญญา หรือสติปัฏฐาน ๔, สัมมัปปธาน ๔, อิทธิบาท ๔, อินทรีย์ ๕, พละ ๕, โพชฌงค์ ๗, มรรค ๘ ในโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

วิปัสสนาญาณ หรือวิสุทธิ ๗ ก็ประมวลอยู่ในธรรมที่ประกอบด้วยเหตุและผลต่างๆ เพื่อให้ปัญญาได้รู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจธรรม คือ ให้เข้าถึง **พระนิพพาน** นั่นเอง ข้อธรรมทั้งหมดที่พระองค์สั่งสอนนั่นแหละเป็น **พระธรรม** เมื่อว่าโดยธรรมแล้ว ก็หมายถึง **อริย-สัจธรรม** อันเป็นปรมัตถธรรม คือ ธรรมชาติที่เป็นความจริงแท้ ไม่วิปริตผันแปร ได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน

พระสงฆ์ คืออะไร ?

เมื่อพระองค์แสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดพระปัญจวัคคีย์เป็นปฐมเทศนา จนท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรมตั้งอยู่ในโสดาปัตติมัคโสดาปัตติผล เป็นพระอริยบุคคลขึ้นมาแล้ว ก็กล่าวกันว่า พระสงฆ์ หมายถึง พระอริยสงฆ์ได้ปรากฏขึ้นแล้วในโลก ฉะนั้น พระสงฆ์จึงหมายถึงท่านผู้ได้สดับตรับฟังธรรมของพระพุทธองค์ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตาม จนรู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจธรรม พระพุทธองค์จึงทรงยอมรับว่า เป็นพุทธบุตร, เป็นทายาทของพระ-องค์ **พระสงฆ์** จึงมุ่งหมายถึง อริยสงฆ์ เท่านั้น แต่ใน

ปัจจุบัน หาอริยสงฆ์ไม่ได้ ก็อนุโลมให้พระภิกษุที่ได้บรรพชาอุปสมบทถูกต้องตามอุปสมบทวิธี, จะปฏิบัติถูกต้องตามธรรมวินัยหรือไม่ ก็ยอมให้เป็นพระสงฆ์ทั้งนั้น

แต่ท่านอาจารย์ฯได้ชี้สภาพความเป็นพระสงฆ์ว่า ไม่ใช่เพียงการโกนผม ห่มผ้าเหลือง หรือแม้ได้ทำการบรรพชาอุปสมบทถูกต้องตามศาสนพิธีแล้วก็ตาม แต่ถ้ามิได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ คือพระธรรมวินัย ก็ไม่ชื่อว่า เป็นพระสงฆ์ สมดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ ในพระวินัยปิฎกจุลวรรค ปาติ-โมกขฐปนขันธกะว่า "บุคคลผู้ใดเป็นผู้ทุศีลมีธรรมอันลามก มิใช่สมณะปฏิญาณว่าเป็นสมณะ มิใช่พรหมจารีปฏิญาณว่า เป็นพรหมจารี เน่าภายในชุ่ม-โชกด้วยกิเลส สงฆ์ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนี้ ย่อมประชุมกันยกเธอเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้น เธอชื่อว่าไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ" ฉะนั้น พระสงฆ์สาวกของพระองค์นั้น จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง

ปฏิบัติถูก ปฏิบัติชอบ ตามสติปัฏฐานจนเข้าถึงมัคญาณ ผลญาณ ทำให้เป็นพระอริยบุคคล มีพระโสดาปัตติมัคบุคคล เป็นต้น

การถึงความเป็นพระสงฆ์ คือ อริยสงฆ์ เมื่อว่าโดยธรรมแล้ว ได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ คือ มัคจิต ๔, ผลจิต ๔ ดังพระบาลีที่กล่าวรับรองพระอริยสงฆ์ ๘ บุคคลว่า "ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ"

ความหมายของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ความหมายของ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จึงมีอยู่ ๒ นัย

โดยสุตตันตนัย หรือ บุคคลาธิษฐาน

พระพุทธ ย่อมหมายถึง องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้เญยยธรรมโดยชอบด้วยพระองค์เอง

พระธรรม หมายถึง คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้แก่ พระธรรมวินัย หรือ พระไตรปิฎก

พระสงฆ์ หมายถึง พระอริยสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบ ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

โดยอภิธรรมนัย หรือ ธรรมาธิษฐาน

พระพุทธ หมายถึง ปัญญาที่ตรัสรู้อริยสัจธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระธรรม หมายถึง อริยสัจธรรม ๔ ประการ มีพระนิพพานเป็นที่สุด

พระสงฆ์ หมายถึง มัคจิต ๔, ผลจิต ๔ ของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอริยสงฆ์ ๘ บุคคล

การถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

การถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามสุตตันตนัย หรือนัยพระสูตรนั้น อย่างดีที่สุดเพียงเข้าไปใกล้ด้วยการน้อมใจระลึกถึง ซึ่งเป็นการถึงด้วยใจที่เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาเท่านั้น มิใช่เกิดจากปัญญาที่รู้ตามความตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้เราจะกราบไหว้ขอถึง ปากรำพึงเปล่งวาจา ใจศรัทธานอบน้อมนึกถึง ก็ไม่อาจถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยตรงได้

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยแท้จริงนั้น จะต้องถึงธรรมของท่าน คือถึงตามนัยอภิธรรม หรือโดยธรรมาธิษฐาน และต้องถึงได้ด้วยการปฏิบัติด้วยศีล สมาธิ ปัญญา หรือมหาสติปัฏฐาน เพราะเป็นทางเดียวเท่านั้นที่จะถึงได้ ดังที่พระองค์ตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรว่า "เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺข-โทมนสฺสานํ อฏฺฐงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา" ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นเอก (เป็นทางเดียว) เพื่อความหมดจดวิเศษของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อความก้าวล่วงความโศก ความร่ำไร เพื่อดับไปแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อกระทำพระนิพพานให้แจ้งทางนี้คือ สติปัฏฐาน ๔

ถึงพระพุทธ ก็ถึงพระธรรม พระสงฆ์ด้วย

การถึงพระพุทธ จึงไม่ใช่ถึงอย่างพระวักกลิ-เถระเจ้า ในตอนที่เฝ้าดูพระสรีรสมบัติของพระบรม-ศาสดา ไม่อิ่มด้วยการเห็นพระสรีรสมบัติ จึงบรรพชา

เพื่อให้เห็นพระตถาคตเจ้าเป็นนิตยกาล ละกิจวัตรทั้งหลาย มีการสาธยายและมนสิการในพระกัมมัฏฐานเสีย เที่ยวมองดูพระศาสดาอยู่ ครั้นพระองค์เห็นว่า ญาณปัญญาของเธอถึงความแก่กล้าแล้ว จึงตรัสโอวาทว่า "วักกลิ ประโยชน์อะไรของเธอด้วยการเฝ้าดูกายอันเน่านี้, วักกลิ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่า เห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่า เห็นธรรม"

พระวักกลินั้น แม้พระศาสดาสอนแล้วอย่างนั้น ก็ไม่อาจเพื่อละการดูพระศาสดาไปในที่อื่นเลย

ครั้งนั้น พระศาสดาทรงดำริว่า "ภิกษุนี้ ไม่ได้เสพความสังเวชแล้วจะไม่ได้ตรัสรู้" เมื่อถึงฤดูฝนใกล้วันเข้าพรรษา จึงเสด็จไปสู่กรุงราชคฤห์ในวันเข้าพรรษา ทรงขับไล่ด้วยดำรัสว่า "วักกลิ เธอจงหลีกไป" พระวักกลิคิดว่า "พระศาสดาจะไม่ทรงรับสั่ง (พูด) กับเรา" จึงคิดว่า "ประโยชน์อะไรของเราด้วย ชีวิตเราจะยังตนให้ตกจากภูเขาเสีย" จึงขึ้นภูเขาคิชฌกูฏ พระศาสดาทราบความเมื่อยล้าแล้วดำริว่า "ภิกษุนี้ เมื่อไม่ได้ปลอบโยนจากสำนักของเรา พึงยังอุปนิสัยแห่งมัคและผล

ทั้งหลายให้ฉิบหาย" จึงเปล่งรัศมีเพื่อแสดงพระองค์ให้ปรากฏ เมื่อพระวักกลิเห็นพระศาสดาแล้ว ความเศร้าโศกแม้มากเพียงนั้นก็หายไป ยังความปีติปราโมทย์ อันมีกำลังให้เกิดแก่พระเถระ

เก็บความว่า พระวักกลิพบความสังเวชใจจากการถูกขับไล่และสังเวชกายจากความเมื่อยล้า และกลับมาปีติปราโมทย์ที่ได้เห็นพระศาสดา จึงแจ้งในอาการแห่งสังขารตนได้บรรลุถึงอรหัตตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา พระพุทธองค์ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นสัทธาวิมุต

พระธรรมบทนี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า การเข้าถึงพระศาสดา คือ พระพุทธเจ้านั้น ไม่ใช่การเพ่งดูพระสรีรสมบัติของพระองค์ ต้องปฏิบัติธรรมจนปัญญาแจ้งแทงตลอดในอริยสัจธรรมนี้ เป็นการถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ของพระวักกลิเถระประการหนึ่ง

ถึงพระธรรม ก็ถึงพระพุทธ พระสงฆ์

อนึ่ง เรื่องพระโปฐิลเถระในพระธรรมบทก็เช่นกัน พระโปฐิละนั้น เป็นผู้ทรงพระไตรปิฎกในศาสนา

ของพระพุทธเจ้า ๗ พระองค์ บอกธรรมแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป พระบรมศาสดาดำริว่า "ภิกษุนี้ ย่อมไม่มีความคิดแม้ว่า จักทำการสลัดออกจากทุกข์ให้แก่ตน พระองค์จักยังเธอให้สังเวช จึงตรัสกับพระเถระในเวลาที่มาสู่ที่บำรุงของพระองค์ว่า "มาเถิด ผู้มีคัมภีร์เปล่า นั่งเถิด ผู้มีคัมภีร์เปล่า ไปเถิด ผู้มีคัมภีร์เปล่า แม้ในเวลาที่พระเถระลุกไป ก็ตรัสว่า ผู้มีคัมภีร์เปล่า จะไปแล้วรึ ?" พระโปฐิละคิดว่า "เราย่อมทรงไว้ซึ่งพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาบอกธรรมแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูปถึง ๑๘ คณะใหญ่ ไฉนพระศาสดายังเรียกเราเนือง ๆ ว่า "ผู้มีคัมภีร์เปล่า" พระองค์ตรัสเรียกเราอย่างนี้ เพราะความไม่มีคุณธรรมวิเศษเป็นแน่ ท่านมีความสังเวชเกิดขึ้นแล้วท่านจึงจัดแจงบาตรและจีวร ได้ออกตามภิกษุผู้เรียนธรรมแล้วรุ่นสุดท้าย พระเถระเข้าไปหาภิกษุ ๓๐ รูปผู้อยู่ในราวป่าแห่งหนึ่ง ซึ่งกำลังสาธยายอยู่ในบริเวณนั้น ไหว้พระสังฆเถระแล้วกล่าวว่า "ท่านผู้เจริญจงเป็นที่พึ่งของกระผม" พระสังฆเถระเห็นพระอาจารย์เข้าก็

กล่าวว่า "ผู้มีอายุ ท่านเป็นพระธรรมกถึก สิ่งอะไรอันพวกเราทราบได้ก็เพราะอาศัยท่าน เหตุไฉนท่านจึงพูดอย่างนี้"

พระเถระเหล่านั้นเป็นพระขีณาสพทั้งนั้น ส่งพระโปฐิละไปสู่สำนักของสามเณร ผู้เป็นพระขีณาสพมีอายุเพียง ๗ ขวบ ใหม่กว่าสามเณรทั้งหมด

พระโปฐิละประคองอัญชลีไปสำนักของสามเณรแล้วกล่าวว่า "ท่านสัตบุรุษ ขอจงเป็นที่พึ่งของกระผม" สามเณรกล่าวว่า "ท่านอาจารย์ พูดอะไรนั่น ท่านผู้เป็นพหูสูตร เหตุอะไร ๆ พึงเป็นกิจ อันผมควรรู้ในสำนักของท่าน"

พระโปฐิละก็ยังรบเร้าขอสามเณรเป็นที่พึ่ง เพื่อจะทราบมานะอาจารย์ สามเณรจึงให้ท่านเดินลงสระน้ำ พระเถระก็อดทนทำตามโอวาท พอชายจีวรเปียก สามเณรก็ให้ท่านขึ้นมายืนข้างบน แล้วกล่าวว่า "ท่านผู้เจริญ ในจอมปลวกแห่งหนึ่งมีช่องอยู่ ๖ ช่อง ในช่องเหล่านั้นเหี้ยเข้าไปภายในโดยช่อง ๆ หนึ่ง บุคคลประสงค์จะจับ

มัน จึงอุดช่องทั้ง ๕ นอกนี้ทำลายช่องที่ ๖ แล้ว จึงจับเอาโดยช่องที่มันเข้าไปนั่นเอง"

บรรดาทวารทั้ง ๖ ท่าน จงปิดทวาร ๕ ที่เหลือนั้นจงเริ่มตั้งกรรมฐานไว้ในมโนทวาร ด้วยประมาณเท่านี้ความแจ่มแจ้งได้มีแก่ภิกษุผู้เป็นพหูสูตร ดุจการลุกโพลงแห่งดวงประทีป ฉะนั้น ท่านโปฐิละเถระได้ตั้งอยู่ในพระอรหัตตผลแล้วดังนี้ เรื่องนี้เป็นการชี้ให้เห็นว่า การถึงพระธรรมนั้น ก็มิใช่การถึงด้วยการทรงพระ-ไตรปิฎก และการสอนธรรมแก่ภิกษุเป็นจำนวนมาก การถึงธรรมก็ต้องถึงได้ด้วยอาศัยการปฏิบัติ ดังพระโปฐิละเถระได้กระทำแล้ว

จากหลักฐานในพระธรรมบทนี้ ย่อมชี้ประจักษ์ชัดว่า การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยแท้จริงนั้น ต้องถึงโดยการปฏิบัติด้วยศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นการปฏิบัติตามมหาสติปัฏฐานทางเดียวเท่านั้น

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ต้องถึงพร้อมกัน

ตามสาระธรรมของท่านอาจารย์ และที่กระผมได้ขยายความมานั้น จะเห็นความสำคัญในการขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นั้น ก็คือการขอถึงความรู้ คือขอถึงปัญญาของพระองค์ ขอถึงธรรมที่พระพุทธองค์สั่งสอน คือ อริยสัจธรรม หรือมัคผลนิพพาน

เมื่อถึงความรู้ ถึงปัญญา ของพระองค์ ก็ชื่อว่าถึง **พระพุทธ** เมื่อรู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจธรรม ก็ชื่อว่า ถึง **พระธรรม** และเมื่อผู้รู้ตาม คือ มัคจิต รู้นิพพาน ก็ชื่อว่า ถึง **พระสงฆ์**

ดังพระดำรัสของพระพุทธองค์ ที่ตรัสกับพระวักกลิว่า "โยโข วกฺกลิ ธมฺมํ ปสฺสติ โสมํ ปสฺสติ โย ธมฺมํ น ปสฺสติ โสมํ น ปสฺสติ"

ดูก่อน วักกลิ บุคคลใดแลย่อมเห็นธรรม บุคคลนั้นชื่อว่า เห็นซึ่งเรา บุคคลใดไม่เห็นซึ่งธรรม บุคคลนั้นชื่อว่า ไม่เห็นซึ่งเรา

พุทธพจน์นี้ มีความหมายว่า ผู้ซึ่งมีปัญญาจักษุเห็นปรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน นี่แล้ว

จึงจะได้พบเห็น ซึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อัน แท้จริง เมื่อไม่มีปัญญาจักษุแล้ว ก็ไม่ได้เห็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันแท้จริง เหมือนบุคคลผู้ตาบอด ฉะนั้น

เพื่อให้ได้ซึ่งปัญญาจักษุ ขอท่านสาธุชนได้กระทำความเพียร ตามมหาสติปัฏฐาน คือ เจริญวิปัสสนากรรมฐานเถิด จะเกิดปัญญาจักษุ ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ได้อย่างแน่นอน.

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี

(ผู้ขยายความ)

สัจจะและสุทธิในพระพุทธศาสนา

ปาฐกถาของ

อาจารย์แนบ มหานีรานนท์

แสดง ณ สมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิง จังหวัดราชบุรี

ในการเยี่ยมพุทธสมาคมจังหวัดราชบุรี

วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๘

ท่านผู้ฟังที่เคารพ

วันนี้ ดิฉันรู้สึกว่า ได้รับเกียรติอย่างสูงที่มีโอกาสมาพูดในที่นี้ เพราะในสถานที่นี้ ก็เป็นสถานที่เป็นไปแห่งความเจริญ เพราะสถานที่นี้ มีนามว่า สมาคมวัฒนธรรม คำว่า **วัฒนธรรม** นี้ ถ้าจะพูดกันให้เข้าใจง่าย ๆ ตามศัพท์ที่เราใช้กันอยู่ทั่วๆไปแล้ว ก็ได้กับคำว่า **มงคล** นั้น คำว่า มงคลนั้น ก็หมายถึงสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข ความเจริญ ฉะนั้น จึงถือว่า ความหมายของคำทั้งสองนี้ มีเนื้อความเป็นอันเดียวกัน จะต่างกันก็แต่พยัญชนะเท่านั้น

เมื่อได้พูดถึงคำว่า วัฒนธรรม หมายถึงธรรม **ที่จะนำผู้ประพฤติตาม ไปสู่ความสุข ความเจริญนั้น** ดิฉันก็ถือโอกาส ยกเอาความหมายของคำนี้ ขึ้นมาพูดสู่กันฟังสักเล็กน้อย คิดว่า คงจะได้ประโยชน์บ้าง คือ คำว่า **เจริญ** นี้ ในทางพระพุทธศาสนามีความหมายเป็นไปได้ ๓ ทาง คือ เป็นไปใน **ทางกาย** อย่างหนึ่ง เป็นไป **ทางวาจา** อย่างหนึ่ง และเป็น **ทางใจ** อย่างหนึ่ง แต่ทางพระพุทธศาสนาถือว่า ในความเจริญทั้ง ๓ ทางนี้ **ทางใจเป็นสำคัญที่สุด** เพราะสิ่งทั้งหลายนั้น จะดีหรือชั่วก็ตาม ก็ต้องมีใจเป็นใหญ่ ใจนั้นแหละเป็นประธาน ทุกสิ่งทุกอย่างจะสำเร็จก็ด้วยใจ ฉะนั้น จึงควรจะถือว่า ผู้มีใจอันเจริญนั้นแหละ จึงนับว่า เข้าถึงความเจริญที่แท้จริง

ถ้าจะมีคำถามว่า **ใจ** ที่เรียกว่า เจริญ หรือที่เรียกว่า ใจมีวัฒนธรรมนั้น คือใจอย่างไร ในเรื่องนี้ถ้าเราจะกล่าวไปตามนัยของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็จะยืดยาวมาก เพราะพระพุทธศาสนานั้น ท่านแสดงธรรมที่เป็นไปเพื่อความสุข ความเจริญนั้น มีถึง ๓๘ ข้ออยู่

ในมงคลสูตรนั่นเอง คือ หมายความว่า ถ้าหากจิตใจของเรานี้ ไปตั้งอยู่ในธรรมบทใดบทหนึ่ง หรือหลาย ๆ บทก็ตามใน ๓๘ ข้อนั้น ขณะนั้นท่านถือว่า ใจนั้นแหละ เป็นไปเพื่อความสุข ความเจริญ แต่ถ้าเราจะตัดบท คือเพื่อจะพูดกันย่อ ๆ และเพื่อจะฟังกันง่าย ๆ เพื่อไม่ให้เสียเวลามาก ใจที่เจริญหรือใจที่มีวัฒนธรรมนั้นก็คือ ใจที่ไม่มีบาป หรือ ใจสงบจากบาปนั้นเอง ก็ใจอย่างไร ที่เรียกว่า ใจไม่มีบาป ก็คือ ใจที่ไม่คิดเบียดเบียนกัน หรือใจที่ไม่คิดพยาบาทปองร้ายซึ่งกันและกัน และใจที่ไม่คิดเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน และไม่คิดอิจฉากัน ไม่คิดที่จะแข่งดีต่อกัน และต้องมีเมตตากรุณาต่อกัน มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ใจอย่างนี้แหละ เรียกว่า ใจที่เจริญ หรือใจที่มีคุณธรรมอย่างนี้จึงควรจะเรียกว่า ใจที่เป็นวัฒนธรรม

ส่วนวัฒนธรรมทางกายนั้น ก็มีความมุ่งหมายไปในทางกิริยามารยาท และแต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มที่สุภาพ เป็นต้น ส่วนทางวาจานั้น ก็ต้องเป็นคำพูดที่ไม่เจือด้วยการหลอกลวง หรือส่อเสียด และหยาบคาย

หรือเปรียบเปรย วาจาเช่นนั้น จึงควรจะถือว่า วาจามีวัฒนธรรม แต่ความจริง ทางกายและทางวาจานี้ มิใช่เป็นเหตุสำคัญ เหตุที่สำคัญอยู่ที่จิตใจ เพราะใจเป็นใหญ่ เป็นประธานของกาย วาจา ถ้าหากว่า ใจนั้นได้ฝึกอบรมให้ดีแล้ว ความดีของใจนั้น ก็จะเปล่งออกมาทางกายและวาจา และจะบังคับกายและวาจานั้นให้ดีไปด้วย ก็ถ้าหากว่า ใจนั้นมิได้ถูกอบรมให้ดีแล้ว คือหมายถึงใจที่ไม่มีวัฒนธรรมความไม่ดีของใจนั้น ก็จะเปล่งออกมาทางกิริยาวาจาของกายนั้น กายและวาจานั้นก็จะอยู่ในวัฒนธรรมไม่ได้

ฉะนั้น การเจริญทางกายนี้ จึงควรจะให้หนักไปในทางกิริยาวาจา อย่าให้หนักไปในทางเครื่องประดับและนุ่งห่ม ถ้าหากเรามุ่งไปในทางเครื่องประดับ และเสื้อผ้าให้มากนัก ก็จะเป็นเหตุให้เสียวัฒนธรรมทางใจไปได้ และอาจจะเป็นเหตุให้เกิดการแข่งขันกันขึ้น เช่น จะมีการคิดว่า จะต้องพยายามแต่งกายให้ดีเด่นกว่าเพื่อนดังนี้ เป็นต้น เมื่อมีความคิดดังนี้ขึ้นแล้ว ก็จะต้องพยายามใช้เสื้อผ้า และเครื่องแต่งกายที่มีราคาแพง ๆ

เพราะถือว่า การกระทำดังนั้น เป็นการโก้หรู หรือมีวัฒนธรรมสูงเช่นนี้ เป็นต้น ถ้าหากเป็นไปเช่นนี้แล้ว ก็จะเป็นเหตุก่อให้เกิดความหมดเปลืองขึ้น ในระหว่างครอบครัวนั้น ๆ และก็ความหมดเปลืองนี้เอง ก็จะเป็นเหตุให้เกิดความหายนะขึ้น เมื่อเหตุของหายนะเกิดขึ้นแล้ว ก็เป็นไปเพื่อความเสื่อม เมื่อความเสื่อมเกิดขึ้นแล้ว จะถือว่า การกระทำอันนั้นเป็นวัฒนธรรมคือธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญไม่ได้ และความเสื่อมคือความหายนะนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็ไม่เป็นเหตุที่จะรักษาวัฒนธรรมทางใจไว้ได้ เพราะบางทีการทุจริตคือความชั่ว ทางกาย ทางวาจาที่ยังไม่ควรจะเกิดขึ้น ก็เกิดขึ้นเมื่อใจทุจริตเกิดขึ้นแล้ว ก็เป็นเหตุให้ใจเสื่อม เสียวัฒนธรรมไป

ถ้าหากว่า เราพยายามชักนำให้รู้จักกินน้อย ใช้น้อย และเป็นผู้เลี้ยงง่าย อย่าทำให้สุรุ่ยสุร่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นแล้ว เหตุเพราะการใช้น้อย กินน้อย หรือเลี้ยงง่ายนี้เอง เป็นการทำให้จิตใจตั้งอยู่ในวัฒนธรรมได้ง่ายและเป็นการปิดทางทุจริตต่าง ๆ ที่ยังไม่ควรเกิด ไม่ให้เกิดขึ้น

ดิฉันหวัง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์เต็มว่า ในการที่จัดตั้งสมาคมวัฒนธรรมหญิงขึ้นนี้ ก็เพื่อประโยชน์ที่จะนำให้เป็นตัวอย่างแก่ประชาชนทั่วไป ให้รู้จักใช้น้อย และประหยัดในสิ่งที่ไม่ควรเสีย หรือในสิ่งที่ไม่จำเป็น คงจะไม่พยายามนำไปในทางที่จะทำให้เกิดความสุรุ่ยสุร่ายอันเป็นเหตุให้หมดเปลืองในสิ่งที่ไม่จำเป็น ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการแข่งขันกันเป็นต้น เพราะดิฉันเคยได้ยินโดยมากมีคนเข้าใจว่า วัฒนธรรมนั้น อยู่ที่เครื่องแต่งกายนี้เอง

นี่ดิฉันก็พูดนอกเรื่อง ที่จะตั้งใจจะพูดมาเสียยืดยาว ต้องทำให้ท่านเสียเวลามากไป ฉะนั้น จึงขอประทานโทษด้วย

ความจริงในพุทธศาสนา

ต่อไปนี้ ก็จะพูดเรื่องสัจจะและสุทธิในพระพุทธ-ศาสนา ตามเรื่องที่กำหนดไว้

คำว่า **สัจจะ และ สุทธิ** ในพุทธศาสนานี้ ถ้าจะถอดเอาใจความง่าย ๆ แล้ว ก็คือ ความจริงและความ

บริสุทธิ์ในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเอง แต่ก่อนที่เราจะพูดกันถึงความจริง และความบริสุทธิ์ในพระพุทธศาสนา ก็อยากจะทำความเข้าใจกันในเรื่องคำว่า ศาสนา เสียก่อน

คำว่า **ศาสนา** นี้ ก็หมายถึงคำสั่งสอนของท่านศาสดาจารย์ที่ประชาชนชาวโลกเป็นส่วนมาก หรือส่วนมากของคนในหมู่หนึ่งคณะหนึ่ง พากันนิยมนับถือว่าเป็นคำสอนที่จะนำผู้ปฏิบัติตาม หรือปฏิบัติตาม ไปสู่ความสุข ความเจริญ ตามความต้องการของตน ๆ นั้น เพราะฉะนั้น มนุษย์ทุกคน จึงควรมีศาสนาเอาไว้ เพื่อเป็นเครื่องฉุดรั้ง หรือนำจิตใจเข้าสู่คุณงามความดี

ฉะนั้น คนที่ไม่มีศาสนา ก็รู้สึกอย่างไรชอบกล รู้สึกคล้าย ๆ กับเป็นคนประหลาดอยู่ และรู้สึกเหมือนกับว่า เป็นคนที่ไม่มีครูบาอาจารย์ และโดยมากเท่าที่ดิฉันเคยสังเกตมา คน ๆ นั้น มักเป็นคนดื้อรั้นโดยไม่มีเหตุผล และไม่ค่อยจะฟังเสียงใคร แต่ท่านที่มีความนับถือพระศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยมากมักจะเป็นคนดี ไม่ค่อยจะเป็นคนเหลวไหล และใจคอ

ไม่โหดร้าย ไม่ค่อยจะมีการทุจริตฉ้อโกง ดิฉันรู้สึกว่าดีกว่าคนที่ไม่นับถือศาสนา

ด้วยเหตุนี้แหละ ดิฉันจึงเห็นว่า **ทุกคนควรมีศาสนาที่เป็นเครื่องนับถือ** และทั้งพวกเราทุกคน ก็ควรพยายามชักจูงบุตรหลาน ให้รู้จักนับถือพระศาสนา และพยายามชี้แจงให้รู้จักคุณค่าของพระศาสนา ตลอดทั้งประเพณีธรรมเนียม ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในพระศาสนานั้น ๆ ด้วย แต่เท่าที่ดิฉันได้เห็นอยู่ในเวลานี้ ในบรรดาพวกเราที่นับถือพระพุทธศาสนานั้น บางทีบางท่าน เพียงแต่กราบพระก็ยังไม่ค่อยจะเป็น เพราะเหตุว่า ท่านเห็นคนที่นับถือพระศาสนานั้น เป็นคนล้าสมัย เมื่อได้พูดถึงเรื่องศาสนาแล้ว ดิฉันก็อยากจะพูดอีกสักหน่อย คือศาสนามีอยู่หลายศาสนาด้วยกัน ทุก ๆ ศาสนาก็มีส่วนดีอยู่ด้วยกันทั้งนั้น มีจุดหมายที่จะสั่งสอนให้คนตั้งอยู่ในความประพฤติดีและปฏิบัติดี ให้เป็นไปเพื่อความสุขความเจริญด้วยกันทั้งหมด ฉะนั้นเราจะไม่ว่า หรือจะไม่ติเตียนศาสนาใด ๆ ทั้งนั้น เพราะเรื่องอย่างนี้ ก็ต้องแล้วแต่ความสมัครใจนิยม และเหตุ

ผลที่จะพึงมีอยู่ในตนของตนนั้น ๆ แต่ข้อสำคัญที่เราควรจะสำนึกนั้น มีอยู่ว่า เรานับถือศาสนาอะไร เราก็ควรจะศึกษาให้ซาบซึ้ง เข้าใจดีในพระศาสนานั้น ๆ แล้วพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติตามในคำสอนของพระศาสนานั้น จึงจะสมควร แต่ในเวลาปัจจุบันนี้ เท่าที่ดิฉันได้สังเกตดู ท่านที่นับถือพระพุทธศาสนาโดยมากรู้สึกว่า ไม่ค่อยจะมีความศึกษาสนใจเท่าใดนัก และไม่ค่อยจะมีความเข้าใจในพระพุทธศาสนา คือ หมายความว่า ยังไม่มีความเข้าใจเท่าที่ควรจะเข้าใจ และทั้งไม่ค่อยจะสนใจในการที่จะศึกษา เพื่อที่จะให้เข้าใจด้วย เพราะพากันรู้สึกว่า ไม่เป็นของจำเป็นที่จะต้องไปมัวศึกษา

ถ้าหากจะถูกถามว่า เรานับถือพระพุทธศาสนาเพราะเหตุไร โดยมากก็จะต้องได้รับคำตอบว่า เพราะบรรพบุรุษของเราเคยนับถือกันมา เราจึงต้องนับถือตาม เพราะถ้าไม่ตอบดังนี้ ก็ไม่รู้ว่า จะเอาเหตุผลอะไรที่นอกจากนี้มาตอบ เมื่อไม่ได้ศึกษาให้เข้าใจเหตุผลในคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะตอบได้ว่า เพราะเหตุผลอะไร จึงนับถือคำสอน ก็ถ้า

หากว่า พวกเราพากันเป็นเสียดังนี้แล้ว เราก็คงได้นาม ว่า เราเป็นพุทธศาสนิกกันตามสำมะโนครัวเท่านั้นเอง มิได้เป็นด้วยการประพฤติตามหรือปฏิบัติตาม หรือด้วย การศึกษาให้ซาบซึ้งในคุณประโยชน์ของคำสั่งสอน ใน พระพุทธศาสนาแล้ว จึงนับถือ ก็หาใช่ไม่ แต่ใน บรรดาท่านที่เป็นพุทธศาสนิกชนทุกคน ต่างคนต่างก็ พากันถือว่า พระพุทธศาสนาที่ตนนับถืออยู่นั้นแหละ ดีกว่าศาสนาอื่น ๆ ที่นอกจากพระพุทธศาสนา แต่ครั้น จะถามเอาเหตุผลเข้าจริง ๆ แล้วว่า ดีอย่างไร หรือดี ตรงไหน หรือดีข้อไหน ถ้าถูกถามเข้าดังนี้แล้ว ก็รู้สึก ว่า ลำบาก ที่จะตอบให้ถูกต้องตามเหตุผลที่แท้จริง โดย มากก็จะตอบว่า สอนให้ละชั่ว ให้ทำดี การตอบเช่นนี้ หรือความเข้าใจเพียงแค่นี้ พระพุทธศาสนาก็มิได้ดีกว่า ศาสนาอื่น ฉะนั้น ดิฉันจึงคิดว่า พวกเรายังมีความ เข้าใจในพระพุทธศาสนาน้อยไป สัมมะหาอะไรกับสิ่งที่ เราได้เคยผ่านหูกันอยู่เสมอ ๆ ในบรรดาพุทธบริษัททุก ท่านว่า คำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดานั้น มีอยู่ ในปิฎกทั้ง ๓ คือ ๑. พระสุตตันตปิฎก ซึ่งได้แก่พระสูตร

๒. พระวินัยปิฎก ซึ่งได้แก่วินัย ๓. พระอภิธรรมปิฎก ซึ่งได้แก่พระปรมัตถ์ ในชื่อของพระปิฎกทั้ง ๓ นี้ ก็เป็นของชินหูสำหรับพุทธบริษัททุกท่าน และทราบกันอยู่แล้วทุกคนว่า คำสั่งสอนของพระพุทธองค์นั้นบรรจุอยู่ในพระไตรปิฎกทั้ง ๓ นี้ และต่างคนต่างก็นับถือบูชา พากันสร้างพระไตรปิฎก จนผู้เขียนผู้แปลพระไตรปิฎก ถือเป็นการค้าจนร่ำรวยเงินทอง เพราะการนับถือบูชาของพวกเรา แต่ทั้ง ๆ ที่เรานับถือบูชาอยู่นั้นเอง โดยมากก็ยังหารู้ไม่ว่า พระไตรปิฎกทั้ง ๓ นั้น มีความหมายแตกต่างกันอย่างไร พระสูตรนั้นหมายความถึงอะไร และพูดเรื่องอะไร พระวินัยปิฎกพูดด้วยเรื่องอะไร และพระอภิธรรมปิฎกมีความสำคัญอย่างไร พูดด้วยเรื่องอะไร ดังนี้ เป็นต้น ไม่ค่อยจะมีคนสนใจกันด้วย ยิ่งหนุ่ม ๆ สาว ๆ ด้วยแล้ว ก็ยิ่งไม่สนใจกันเลย ดูเหมือนรู้สึกว่า เรื่องของพระศาสนานั้นเป็นเรื่องของคนแก่เฒ่า เรายังเป็นหนุ่มเป็นสาวอยู่ ยังไม่ควรที่จะไปสนใจในพระศาสนา หรือบางทีบางท่านก็มีความเข้าใจว่า พระพุทธศาสนานี้เป็นของล้าสมัยไป

เสียแล้ว รู้สึกว่า จะสู้วิทยาศาสตร์เขาไม่ได้ แต่ความจริง เราก็นับถือว่า ฝรั่งเขาเป็นหัววิทยาศาสตร์ แม้กระนั้น เหตุใด เขาก็ยังรับศาสนาของเขาไว้สำหรับนับถือเล่า อันนี้เป็นเรื่องเข้าใจผิดถนัดทีเดียว เพราะเราก็ทราบกันดีแล้วมิใช่หรือว่า เรื่องของพระศาสนานั้นเป็นคำสั่งสอนที่สำหรับอบรมให้คนมีจิตใจดี ให้มีความเมตตากรุณาต่อกัน และให้มีความสามัคคีรักชอบกัน ไม่ให้มีความเบียดเบียน หรือฉ้อโกงซึ่งกันและกัน ให้มีความซื่อสัตย์ต่อกัน และให้มีความดีงาม พร้อมทั้งกายวาจาและใจ เมื่อจะพูดให้ย่อที่สุด ก็คือ สอนให้คนมีศีลธรรมนั่นเอง หรืออย่างน้อยที่สุด ก็ให้มีศีล ๕ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็ขอให้ท่านลองคิดดูว่า **เราจะให้คนแก่ที่ควรจะตายนั้นหรือ ควรมีศีล ๕ คนหนุ่ม ๆ สาว ๆ นั้น ยังไม่ควรจะมีศีล ๕ หรือ** ความจริง คนแก่นั้น ถึงจะไม่มีศีล ก็ไม่ค่อยจะมีความสามารถที่จะคิดไปทำความเดือดร้อนให้กับใครได้แล้ว ถึงจะไม่มีศีลก็ไม่สู้จะเป็นอะไรนัก เพราะธรรมชาติบังคับจิตใจอยู่ในตัวแล้ว ฉะนั้น จึงขอให้ท่านลองคิดดูที หรือว่า

เราจะเห็นว่า คนแก่ ๆ ที่จวนจะตายอยู่แล้วนั้น มีศีลดี หรือควรจะให้หนุ่ม ๆ สาว ๆ ศึกษาให้รู้จักมีศีลมีธรรมดี ข้างไหนจะเป็นประโยชน์มากกว่ากัน ที่ดิฉันพูดเช่นนี้ ก็มิใช่หมายว่า จะไม่ให้คนแก่รักษาศีล เป็นแต่เพียงเทียบเคียงให้ดูว่า ข้างไหนจะได้ประโยชน์มากกว่ากันเท่านั้น

สำหรับดิฉันนั้น ดิฉันเห็นว่า ท่านที่หนุ่ม ๆ สาว ๆ นั้นแหละ ควรมีศีลเท่า ๆ กับคนแก่ เพราะเหตุว่า คนหนุ่มคนสาว ยังมีเวลาที่จะต้องอยู่ร่วมสังคมกับมนุษย์ในโลกอีกนานมาก และความจริงที่ต้องเดือดร้อนกันอยู่ทุกวันนี้ เช่น กินยาตาย ยิงตัวตาย หรือถูกแย่งชิง ลักขโมย ฆ่าฟันกัน ดังที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์แทบจะทุกฉบับนั้น ความจริง โดยมากก็มิได้เกิดขึ้นกับคนแก่ ๆ ที่จวนจะตาย โดยมากมักเกิดขึ้นแก่คนหนุ่ม ๆ สาว ๆ ที่ไม่ค่อยจะสนใจกับพระศาสนานั้นเอง

ฉะนั้น ดิฉันจึงคิดว่า ถ้าพวกเราจะมีวิธีอย่างไรที่จะเป็นนโยบายนำท่านหนุ่ม ๆ สาว ๆ ให้พากันสนใจที่จะศึกษาในพระพุทธศาสนา แล้วพากันประพฤติและ

ปฏิบัติตาม ๆ กันได้แล้ว ก็จะเป็นการดีอย่างยอดยิ่ง และดิฉันคิดว่า เขาเหล่านั้นแหละ ที่จะช่วยให้โลกเกิดสันติได้เร็วอย่างแน่นอนยิ่ง แก่ชาติและพระศาสนาต่อ ๆ ไป

ต่อจากนี้ ดิฉันจะพูดถึงเรื่องความจริงในคำสอนของพระพุทธศาสนาเพียงย่อ ๆ พอจะได้เป็นข้อพิสูจน์ได้ด้วยตนเองเท่านั้น แต่ก่อนที่เราจะพูดกันถึงเรื่องความจริง เราก็ควรจะทราบความหมายของคำว่า ความจริง เสียก่อนว่า คำว่า ความจริง นั้น หมายความว่าอย่างไร ?

คำว่า **ของจริงนั้น หมายถึงสิ่งที่ไม่วิปริต** และ**คำว่า ไม่วิปริตนั้น ก็หมายถึงสิ่งที่ไม่มีอาการเปลี่ยนแปลง และไม่มีใครที่สามารถจะมาทำให้เปลี่ยนแปลงได้ คือ เป็นอยู่อย่างไร ก็ต้องเป็นอยู่อย่างนั้นเสมอ ตั้งแต่โลกเกิดขึ้น จนโลกจะทำลายไป** ธรรมชาติอย่างนี้แหละ เรียกว่า **ของจริง** เมื่อท่านได้เข้าใจในความหมายของคำว่า **ของจริง** ดังนี้แล้ว ต่อไปนี้ ดิฉันก็จะขอตั้งคำถามขึ้นเป็นข้อ ๆ ไป เพื่อจะได้เข้าใจให้ง่ายขึ้น

๑. ธรรมชาตินั้นอยู่ที่ไหน ?

๒. ธรรมชาติ ได้แก่อะไร ?

๓. ใครจะเป็นผู้บอกให้เรารู้ธรรมชาติ ?

๔. ธรรมชาตินั้น เราจะรู้ได้อย่างไร ?

ตอบปัญหาข้อ ๑ ที่ถามว่า ธรรมชาตินั้นอยู่ที่ไหน ?

ตอบว่า ธรรมชาตินั้นอยู่ในโลกเรานี้เอง

ข้อ ๒ ถามว่า ธรรมชาตินั้น ได้แก่อะไร ?

ตอบว่า ธรรมชาตินั้น ได้แก่ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ และ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ, ธรรมารมณ์ เหล่านี้เอง

ข้อ ๓ ถามว่า ใครจะเป็นผู้บอกให้เรารู้ธรรมชาติ ?

ตอบว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น จึงจะสอนให้เรารู้ความจริงในธรรมชาติได้ เมื่อเราได้ศึกษาจนเป็นที่เข้าใจในเหตุผล ที่พระองค์ทรงประทานไว้นั้น

ข้อ ๔ ถามว่า เรารู้ความจริงของธรรมชาติได้อย่างไร ?

ตอบว่า เราจะรู้ความจริงของธรรมชาติได้ด้วยการพิสูจน์ตาม

อธิบายข้อ ๑ ที่ตอบว่า ธรรมชาตินั้นอยู่ในโลกนี้เอง นี่หมายถึงคน และสัตว์ และวัตถุ ที่มีอยู่ในโลกนี้ทุก ๆ อย่าง

อธิบายข้อ ๒ ที่ว่า ได้แก่ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ และ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ, ธรรมารมณ์ รวม ๑๒ อย่าง อันเรียกว่า **อายตนะ** คำว่า อายตนะ พูดให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คือ หมายถึง **สิ่งที่ทำให้ความรู้เกิดขึ้น** คือ หมายถึงวิญญาณทั้ง ๖ นี้เอง ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ ทั้ง ๖ อย่างนี้ เรียกว่า อายตนะภายใน ส่วนสี, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ, ธรรมารมณ์ ๖ อย่างนี้ เรียกว่า อายตนะภายนอก ของจริง ที่มีอยู่ในโลกก็มีอยู่เท่านี้เอง นอกจากนี้ ก็หาได้มีอะไรอีกไม่

๑. ตามีไว้สำหรับเห็นรูป กับรูปมีไว้สำหรับตาเห็น คู่ ๑

๒. หูมีไว้สำหรับได้ยินเสียง กับมีเสียงมีไว้สำหรับหูได้ยิน อีกคู่ ๑

๓. จมูกมีไว้สำหรับรู้กลิ่น กับกลิ่นมีไว้สำหรับรู้ด้วยจมูก อีกคู่ ๑

๔. มีลิ้นสำหรับรู้รส กับรสมีไว้สำหรับลิ้นรู้ อีกคู่ ๑

๕. มีกายสำหรับรู้เย็น ร้อน อ่อน แข็ง กับมีเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ไว้สำหรับให้กายรู้ หรือสำหรับให้กายถูกต้อง อีกคู่ ๑

๖. มีใจไว้สำหรับรู้จักธรรมารมณ์ คือ เรื่องต่าง ๆ กับมีเรื่องต่าง ๆ ไว้สำหรับให้ใจรู้ อีกคู่ ๑

๖ คู่ รวมเป็น ๑๒ ด้วยกัน

นี่แหละโลก มีอยู่เท่านี้ นอกจากนี้ไม่มีอะไรอีกเป็นแน่ ธรรมชาติ ๑๒ อย่างนี้แหละ เรียกว่า **ของจริง**

เมื่อท่านได้ทราบว่า ของจริง ที่มีอยู่ในโลกนี้แล้ว ทีนี้ลองมาปรับความเข้าใจของเราดูทีหรือว่า เรามีความรู้สึกอย่างไร และมีความเข้าใจอยู่ในธรรมชาติเหล่านี้อย่างไร อันนี้ต้องขอประทานโทษ เพราะบางทีท่านอาจจะไม่รู้ความจริงในความรู้สึกในตัวของตัวเองก็ได้ว่า เรามีความรู้สึกอย่างไรในธรรมชาติเหล่านั้น

นอกจากคนที่เคยปฏิบัติ คอยดูตัวของตัวเอง จนได้ความจริงในความรู้สึกของตนเองเท่านั้น

เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า เรามีความเข้าใจ และมีความรู้สึกอย่างไรอยู่ในธรรมชาติเหล่านี้ เราต้องแบ่งอายตนะ คือธรรมเหล่านี้ออกเป็น ๒ พวกเสียก่อน คือเป็นภายในพวก ๑ เป็นภายนอกพวก ๑

ธรรมชาติที่เรียกว่า อายตนะภายในนั้น ได้แก่ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ ธรรมชาติทั้ง ๖ อย่างนี้แหละ ที่เรามีความรู้สึกยึดถืออยู่ในใจของเราว่า **เป็นเราและเป็นตัวเป็นตนของเรา** ส่วนอายตนะภายนอกซึ่งได้แก่รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ, ธรรมารมณ์ทั้ง ๖ อย่างนี้ ซึ่งได้แก่สิ่งที่สำหรับตาเห็น สำหรับหูได้ยิน สำหรับจมูกได้กลิ่น สำหรับลิ้นรู้รส สำหรับกายถูกต้อง และสำหรับใจรู้ ธรรมทั้ง ๖ อย่างที่เป็นภายนอกนี้แหละ ที่ทำให้เรามีความรู้สึกและยึดถืออยู่ว่า **เป็นของเรา** สมบัติในโลกนี้ก็มีอยู่เท่านี้เอง เพราะสิ่งเหล่านี้ เป็นสมบัติภายนอก และต่างคนต่างก็ยึดถือในสมบัติเหล่านี้ ว่าเป็นของ ๆ เรา เพราะสมบัติที่มีอยู่ในโลกนี้ ก็มิได้มีอะไรนอกเหนือไปจากสิ่งที่ตาเห็น,

และหูได้ยิน, จมูกได้กลิ่น, ลิ้นรู้รส, กายถูกต้อง, และใจรู้ธรรม ธรรมเหล่านี้ ได้แก่ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ, ธรรมารมณ์ ทั้ง ๖ อย่างนี้เอง

วัตถุธรรมในโลกเหล่านี้เอง เป็นสิ่งที่ยึดถือกันอยู่และที่เราปรารถนากัน แย่งชิงกัน เบียดเบียนกัน หรือฆ่าฟันกันหรือทำสงครามกัน เราปฏิบัติต่อกันเช่นนี้ เพราะอะไร ก็เพราะต้องการรูปดี ๆ ที่เห็นด้วยตา ต้องการเสียงดี ๆ ที่ได้ยินด้วยหู ต้องการกลิ่นดี ๆ ที่ดมด้วยจมูก ต้องการรสดี ๆ ที่รู้ด้วยลิ้น ต้องการสิ่งที่จะพึงมาถูกต้องดี ๆ ที่จะพึงแตะต้องได้ด้วยกาย และต้องการรู้เรื่องดี ๆ ที่จะพึงรู้ได้ด้วยใจ ก็ในสิ่งเหล่านี้แหละที่เรารู้สึกยึดถือกันอยู่ว่า เป็นของเรา แต่ความจริงนั้น สิ่งเหล่านี้เป็นของเราหรือเป็นของใครกันแน่ ?

ความจริงสิ่งเหล่านี้ เป็นประโยชน์และเป็นสมบัติของตา, ของหู, ของจมูก, ของลิ้น, ของกาย, ของใจ นั้นเอง เช่น ตาบอดเสียแล้ว รูปที่เห็นด้วยตานั้น ก็มิได้มีประโยชน์อะไรแก่เราเลย เพราะอายตนะทั้ง ๕ ที่เหลืออยู่นั้น ก็มิได้ต้องการรูปที่เห็นด้วยตา

เสียงก็เหมือนกัน เป็นประโยชน์ของหู และเป็นสมบัติของหูเท่านั้น เมื่อหูหนวกเสียแล้ว เสียงก็มิได้เป็นประโยชน์แก่อายตนะทั้ง ๕ ที่เหลืออยู่นั้นเลย ถึงแม้อายตนะอื่น ๆ ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกันทุก ๆ อายตนะ ที่มิใช่เป็นสมบัติของเราโดยแท้จริง โดยนัยที่ว่า มิได้อยู่ในอำนาจของเรา แต่ทุก ๆ คนที่ยังมีกิเลส อวิชชา ตัณหาอยู่ ก็ย่อมยังมีวิปลาสเห็นไปว่า เป็นของเรา และอยู่ในอำนาจของเรา การที่เป็นดังนี้ ก็เพราะเหตุเราเข้าไปยึดถือหรือสำคัญผิดอยู่ว่า ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ, เหล่านี้ **เป็นตัวตนของเรา** เราจึงมีความสำคัญว่า อายตนะภายนอก คือ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ, ธรรมารมณ์ เหล่านี้ว่าเป็นของ ๆ เรา

อธิบายข้อ ๓ ที่ตอบว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ที่จะทรงชี้เหตุผลให้เราเห็นความจริงในธรรมชาตินั้นได้ ในเมื่อเราได้ศึกษาตาม จนเป็นที่เข้าใจถึงเหตุผลที่พระองค์ทรงแสดงไว้

ก่อนที่จะอธิบายในข้อนี้ ก็จะต้องตั้งเป็นคำถามขึ้นว่า ก็พระองค์ทรงแสดงหรือทรงสั่งสอน ในเรื่องธรรมเหล่านี้ไว้ว่าอย่างไรเล่า ?

อธิบายว่า พระบรมศาสดาของเราทรงสอนว่า ธรรมชาติคืออายตนะภายใน ซึ่งได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทั้ง ๖ อย่างนี้ **ไม่ใช่เราและไม่ใช่ตัวตนของเรา** และอายตนะภายนอก ซึ่งได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ทั้ง ๖ นั้น ก็**ไม่ใช่ของ ๆ เรา** และธรรมชาติเหล่านั้นไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ผู้หญิง และไม่ใช่ผู้ชาย พระพุทธองค์ทรงเทศนาว่า ธรรมชาติเหล่านั้นเป็นอนัตตา และธรรมชาติเหล่านั้นก็มิได้เกิดมีขึ้นด้วยอำนาจ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ เช่น พระเจ้าบันดาลให้เกิดขึ้นเป็นต้น หากแต่เกิดขึ้นตามอำนาจแห่งเหตุปัจจัย ตามสมควรของเขาเองต่างหาก และพระองค์ก็ทรงแสดงปัจจัยธรรม อันเป็นเหตุที่จะให้เกิดขึ้นแห่งธรรมชาติเหล่านั้น ๆ คือ มนายตนะ ซึ่งได้แก่วิญญาณ คือความรู้สึกในอารมณ์ทั้ง ๖ เป็นต้น โดยอาศัยอายตนะภายนอกเกิดขึ้นมีวิญญาณทางตา คือการเห็นรูปเป็นต้นนั้น จะเกิดขึ้นได้ด้วยอาศัยปัจจัยอะไรบ้าง ท่านทรงแสดงไว้มี ๔ อย่าง คือ

ทางตา
- ๑. **จักขุปสาท** คือ ประสาทตา
- ๒. **รูปารมณ์** ,, สีต่าง ๆ
- ๓. **แสงสว่าง** ,, เตโชธาตุ ได้แก่ ธาตุไฟ
- ๔. **มนสิการ** ,, จิต(ปัญจทวาราวัชนจิต)

การเห็น จะเกิดขึ้นได้ ก็อาศัยพร้อมด้วยวัตถุ ๔ อย่างนี้เป็นเหตุ ถ้าหากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไป การเห็นรูปนั้น ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย เช่น ประสาทตาเรา ก็ดีไม่พิการ รูปารมณ์ หมายถึงสิ่งที่ถูกเห็นนั้นก็มีอยู่ และจิตคือ มนสิการ ที่เป็นปัจจัยในการเห็นรูปก็มีอยู่ หากแต่ในที่นั้นเป็นที่มืด คือขาดแสงสว่าง การเห็นรูปนั้นก็จะปรากฏขึ้นไม่ได้ ข้อนี้เป็นความจริงที่เราจะพอตามพิสูจน์ได้ว่า การเห็นนั้น จะเกิดขึ้นไม่ได้จริง ๆ

หรืออีกนัยหนึ่ง วัตถุทั้ง ๓ อย่างคือ แสงสว่าง และรูปารมณ์ และจิตก็มีอยู่พร้อม แต่ประสาทตาพิการไป เช่นตาบอดเป็นต้น เช่นนี้การเห็นก็มีไม่ได้ หรือมีพร้อมทั้ง ๓ คือ ตาก็ดี แสงสว่างก็มี รูปารมณ์ก็มี แต่จิตไม่มี เช่นคนตายเป็นต้น การเห็นก็มีไม่ได้เหมือนกัน

ถึงแม้จะมีพระเจ้า หรือผู้มีอำนาจอย่างไร ก็ไม่สามารถจะบันดาลให้การเห็นนั้นเกิดขึ้นได้ อันนี้ก็เป็นความจริงข้อหนึ่ง

ส่วนอายตนะทางหู คือการที่จะทำกิจได้ยินเสียงได้ก็ต้องอาศัยวัตถุ ๔ อย่าง มาเป็นปัจจัยเหมือนกัน คือ

๑. โสตปสาท คือ ประสาทหู

๒. สัททารมณ์ ,, เสียงต่าง ๆ

๓. วิวราகาส ,, ช่องว่างของรูหู

๔. มนสิการ ,, จิต

การได้ยินเสียง จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยปัจจัยพร้อมทั้ง ๔ อย่างนี้เป็นเหตุ ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งก็เกิดการได้ยินไม่ได้ เช่น เราเอาดินอุดหูเสียให้แน่นแล้ว อย่าให้อากาศเข้าได้ การได้ยินก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะเหตุว่า ปัจจัยหรือเหตุของเรายังไม่สมบูรณ์พอที่จะให้เกิดขึ้น แต่ถ้าหากว่าสภาวธรรมเหล่านั้น ประกอบพร้อมขึ้นด้วยเหตุ ด้วยปัจจัยเพียงพอแล้ว การเห็นการได้ยินนั้น ก็จะเกิดขึ้นทันที ไม่มีผู้ใด หรืออำนาจอะไร

ที่จะมาห้ามปราม ไม่ให้ธรรมชาติเหล่านั้นเกิดขึ้นได้ อันนี้ก็เป็นความจริง ในคำสอนของพระพุทธศาสนาอีกข้อหนึ่ง

ถึงอายตนะอื่น ๆ ที่ยังเหลืออยู่อีก คือ จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็มีอย่างละ ๔ ดังนี้เหมือนกัน แต่ว่า วัตถุที่จะมาเป็นปัจจัยนั้นต่าง ๆ กัน แต่ดิฉันจะไม่อธิบาย เพราะต้องใช้เวลามากเกินไป ถ้าหากท่านต้องการจะทราบ ก็ให้ไปศึกษาดูในพระอภิธรรมปิฎกนั้นเถิด การที่ดิฉันยกเอามาเพียง ๒ อายตนะ ก็เพื่อจะได้มาเป็นพยานรับรองความจริง ในคำสอนของพระพุทธองค์ ที่ทรงรับสั่งว่า อายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เหล่านี้เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่เราและไม่ใช่ของเรา อันนี้เราจะเห็นตามได้อย่างไร ในข้อนี้ดิฉันตอบไว้ในปัญหาข้อ ๔ แล้วว่า เราจะรู้ได้ด้วยการพิสูจน์ ฉะนั้น การอธิบายต่อไปนี้ จึงขอให้ท่านถือว่า ดิฉันได้อธิบายข้อ ๔ ไปด้วย

เพื่อการพิสูจน์ ดิฉันจึงจะยกเอาอายตนะที่ได้กล่าวไปแล้วนั่นแหละ ขึ้นมาพิสูจน์ดูสักคู่ ๑ เช่นทางตา

เป็นต้น ซึ่งได้แก่การเห็นกับสี หรือรูปคือสิ่งที่ถูกเห็นนั้น หรือทางหู ก็มีแต่ ได้ยิน กับ เสียง คือ สิ่งที่ถูกได้ยินอีกคู่ ๑ เราลองยกเอาวัตถุทั้ง ๔ นี้ มาพิจารณากันดูว่า จะเป็นความจริงอย่างไร เช่น ธรรมชาติเห็นกับสีนี้คู่ ๑ และธรรมชาติที่ได้ยินกับเสียงอีกคู่ ๑ ในวัตถุทั้ง ๔ อย่างนี้

ดิฉันจะลองถามท่านดูว่า ในลักษณะอาการที่เห็นที่ได้ยินนี้ เป็นอย่างไร ? ท่านจะบอกดิฉันได้ไหมว่ามีรูปร่างอย่างไร และมีสัณฐาน หรือสีสันวรรณะอย่างไร ขาวหรือดำ ต่ำหรือสูง เล็กหรือใหญ่ ดีหรือเลว เป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย เป็นมนุษย์หรือเดรฉาน และเป็นจีนหรือเป็นไทย เป็นแขกหรือเป็นฝรั่ง ท่านจะบอกดิฉันได้ไหมว่า ธรรมชาติอันนี้น่ะ เป็นอะไรกันแน่ ?

เป็นความจริง แต่เราก็บอกไม่ได้เลยว่า วัตถุอันนั้นเป็นอะไร ถ้าจะถามว่า วัตถุสิ่งนั้นไม่มีหรือ เราก็ต้องว่ามี จะว่าไม่มี เราก็ว่าไม่ได้ เพราะเรากำลังเห็นอยู่ ฉะนั้น วัตถุที่เห็นจึงกำลังมีอยู่ที่เราและธรรมชาติที่ได้ยินก็มีอยู่ที่เรา เพราะเราก็กำลังได้ยินเสียงอยู่ด้วย

และก็อยู่ที่ตัวเราด้วย แต่เราก็บอกไม่ได้จริง ๆ ว่า สิ่งนั้นเป็นอะไร ? ก็เพราะเราไม่รู้จักความจริงของสิ่งนั้นนั่นเอง ความไม่รู้อันนี้แหละ ท่านเรียกว่า อวิชชา ฉะนั้น ท่านโปรดจำหน้าตาของอวิชชา ในพระพุทธ-ศาสนานี้ไว้ด้วย เพราะอวิชชานี้ ก็มิใช่ไม่รู้อะไรที่ไหนดอก ไม่รู้สิ่งเหล่านี้เอง ก็เมื่ออายตนะเกิดอยู่เสมอ หรือเป็นอยู่เสมอ คือเห็นอยู่เสมอและได้ยินอยู่เสมอเป็นต้น เมื่อการเห็นการได้ยิน มีอยู่เสมอ อวิชชาคือ ความไม่รู้จริงของสิ่งนั้น ก็เกิดอยู่เสมอทุกๆ คราว ในเวลาที่เห็นที่ได้ยินนั้นเหมือนกัน เมื่ออวิชชาเป็นมูลเดิมอยู่แล้ว ก็เป็นปัจจัยแก่กิเลส คือความยินดียินร้ายเป็นต้น ให้เกิดฉุดลากจิตใจเราให้เป็นไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ในเวลาที่เห็นที่ได้ยิน เป็นต้น

ทีนี้ ขอย้อนมาถึงพวกเราที่นับถือ หรือได้ศึกษาในพระพุทธศาสนานี้ ถึงแม้จะยังไม่รู้ความจริงของธรรมชาตินั้น ด้วยปัญญาญาณที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ แต่ก็ควรจะรู้ หรือควรจะเข้าใจความหมายในธรรมชาตินั้น ตามคำสอนให้ถูกต้อง ตามพระพุทธวจนะที่แท้จริง

ด้วยการศึกษาตามพระพุทโธวาทนั้น ๆ ว่า พระพุทธ-องค์ทรงบัญญัติไว้ในธรรมชาติ ของการเห็นการได้ยินนั้นให้ทราบว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอะไรกันแน่

ธรรมชาติเหล่านั้น พระพุทธองค์ทรงปฏิเสธว่ามิใช่เป็นอะไร ๆ ทั้งหมดตามที่กล่าวมาแล้ว มิใช่สัตว์ มิใช่บุคคล เป็นต้น แต่ธรรมชาติเหล่านั้นเป็นปรมัตถ-ธรรม คือเป็นธรรมที่มีอยู่จริง และเป็นของจริงด้วย ตอนนี้โปรดอย่าลืมว่า ของจริงนั้น หมายความว่ากระไร

และปรมัตถธรรมนี้เอง ที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวว่า เป็นอนัตตา ฉะนั้นคำว่า อนัตตา จึงมิใช่ความหมายว่า เป็นของสูญ หรือเป็นของไม่มี เพราะคำว่าอนัตตานี้ ต้องมาจากความไม่เที่ยงและความเป็นทุกข์ ฉะนั้น สภาวะอันใดจะเป็นอนัตตาได้ สภาวะนั้นจะต้องมีลักษณะไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ด้วย ก็ลักษณะไม่เที่ยงมีอยู่ในที่ใด ก็เป็นอันยืนยันรับรองอยู่ในตัวเองว่า ต้องมีธรรมชาติที่รับรองลักษณะไม่เที่ยงนั้นมีอยู่ เพราะถ้าว่าไม่มีธรรมชาติที่รับรองความไม่เที่ยงนั้นแล้ว ความไม่เที่ยง หรือลักษณะไม่เที่ยงนั้น ก็มีไม่ได้ หรือจะ

ปรากฏขึ้นไม่ได้ และทรงบัญญัติว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นแหละเป็นทุกข์ และสิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ สิ่งนั้นแหละเป็นอนัตตา อันนี้ดิฉันยกมาเพื่อจะให้เห็นว่า อนัตตานั้น ไม่ใช่เป็นของสูญ หรือว่าเป็นของไม่มีอะไรทั้งนั้น

ฉะนั้น เมื่อพูดถึงตรงนี้แล้ว เราก็พอจะมองเห็นได้ว่า ในการที่เราจะเข้าไปรู้ถึงความหมายของคำว่า อนัตตา ในพระพุทธศาสนานี้ ไม่ใช่ว่าเป็นของง่ายนัก ถ้าเราไม่ศึกษาให้เข้าถึงพระปรมัตถธรรมแล้ว ก็ยากที่จะเข้าถึงคำสอนที่แท้จริงในพระพุทธศาสนานี้ได้ ฉะนั้น ดิฉันจึงขอเรียนว่า พระปรมัตถธรรม คือ พระอภิธรรมปิฎกนั้น เป็นของสมควร และน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่งสำหรับท่านที่เป็นพุทธศาสนิก

ข้อนี้ ดิฉันก็ขอฝากไว้ให้ทางพุทธสมาคม แห่งจังหวัดราชบุรีรับทราบไว้ด้วย เพราะพระปรมัตถธรรมนั้น เป็นของจริงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และทั้งเป็นพยานรับรองคำสอนในพระพุทธศาสนานี้ด้วย แต่สำหรับเวลานี้ ในบรรดาท่านที่นับถือพระพุทธศาสนาบางท่าน ที่ยังไม่รู้ว่า พระปรมัตถธรรมนั้น เขาพูดด้วยเรื่องอะไร ก็ยังมีอยู่มิใช่น้อย

เมื่อเราเห็นว่า พระปรมัตถธรรมเป็นของจริงแล้ว เราก็ต้องเห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นคำสอน ที่ทรงประกาศไปตามความจริงของธรรมชาตินั้นเอง เป็นศาสนาที่มีความจริง มิใช่หลอกลวง เพราะพระองค์ทรงประกาศพระศาสนา โดยมิได้อาศัยการคาดคะเนหรือด้วยการอนุมานเอาเองตามชอบใจของพระองค์ หาเป็นเช่นนั้นไม่ หากแต่พระองค์ทรงประกาศพระศาสนาไปตามความเป็นจริงของสภาวะหรือธรรมชาติ ตามพระปัญญาของพระองค์ที่ได้เข้าไปพิสูจน์มาแล้ว ฉะนั้นพระพุทธศาสนา จึงเป็นพระศาสนาที่มีความจริง และเป็นศาสนาที่สุขุมคัมภีรภาพยิ่งนัก ทั้งเป็นคำสอนที่เต็มไปด้วยเหตุผล ที่เป็นของจริงไม่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นศาสนาที่ทนต่อการพิสูจน์ และทั้งชี้ให้เราตามพิสูจน์หาความจริงด้วยตนเองได้ โดยอาศัยเหตุผลตามนัยที่ได้ยกมาพิสูจน์ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วนั้น

เมื่อได้ลงความเห็นกันตามเหตุผลแล้วว่า พระพุทธศาสนาเป็นของจริงแท้ ไม่มีการวิปริตเปลี่ยนแปลงเช่นนี้แล้ว พระพุทธศาสนาจะเป็นการล้าสมัยได้อย่างไร

เป็นของแน่นอนเหลือเกินว่า พระพุทธศาสนานี้ จะไม่มีการล้าสมัยเลย ฉะนั้น พวกเราจึงไม่ควรที่จะคิดหาวิธีเปลี่ยนแปลงอะไรเลย ทางที่ถูกแล้วเรามีหน้าที่แต่เพียงว่า จะต้องศึกษาให้เข้าใจในอรรถรสแห่งความหมายให้ถูกต้องแท้จริง ตามคำที่พระองค์ประทานไว้เท่านั้นเอง เพราะพระพุทธศาสนา ไม่มีการล้าสมัย หรือเปลี่ยนแปลง พระพุทธศาสนา จะเป็นศาสนาที่ใหม่อยู่เสมอ และพระพุทธศาสนา จะเป็นศาสนาที่เป็นไปคู่อยู่กับโลกเสมอ โลกนี้ตั้งอยู่ตราบใด พระพุทธศาสนาก็ตั้งอยู่ตราบนั้น ถึงแม้โลกจะทำลายเป็นเถ้าถ่านไปแล้วก็ดี แต่คำสอนของพระพุทธองค์ ก็หาได้สาบสูญทำลายไปด้วยไม่ ความจริงคำสอนของพระบรมศาสดานี้ ย่อมเกิดเป็นอยู่ทุกวินาที มิได้มีการว่างเว้นจากโลกไปได้เลย เว้นแต่เราจะรู้หรือไม่รู้เท่านั้น

จึงเป็นอันว่า เรื่องราวเท่าที่ดิฉันพูดมานี้ เป็นนัยของสัจจะ คือ เป็นความจริงในพระพุทธศาสนา

ต่อไปนี้ ก็จะได้พูดถึงเรื่อง **ความบริสุทธิ์ในพระพุทธศาสนา** ขอท่านได้โปรดอดทนฟังอีกสักหน่อย

อันความอดทนนี้ พระพุทธองค์รับสั่งว่า เป็นมงคลอัน ประเสริฐ ที่จะนำมาซึ่งความสุขความเจริญ

ก่อนที่จะพูด หรือทำความเข้าใจในคำว่า **บริสุทธิ์** ในพระพุทธศาสนานี้ เราจะต้องตั้งเป็นคำถามขึ้นในใจ ของเราก่อนว่า พระบรมศาสดาทรงประกาศพระศาสนา และทรงพยายามสั่งสอนสัตวโลกอยู่ถึง ๔๕ พรรษา ด้วย ความทรมานเหนื่อยยากนั้น เพราะเหตุใด และเพื่อ ประสงค์ประโยชน์อันใด ?

หากท่านได้ทราบซึ้ง ในเรื่องพระศาสนาดีแล้ว ท่านคงจะนึกตอบในใจได้ไม่ผิด แต่หากท่านจะนึกตอบ ว่า พระองค์ทรงประกาศพระศาสนา เพราะเรื่องต้อง การลาภและยศ ข้อนี้ก็ผิด เพราะตระกูลของพระองค์ ก็เป็นกษัตริย์สมบูรณ์พร้อมแล้ว ด้วยลาภและยศ ไม่มี ความจำเป็นอะไรที่จะต้องหาอีก ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว พระองค์ก็คงไม่เสียสละ มาปฏิบัติในพรหมจรรย์ของ พระองค์ และเป็นไปด้วยความมักน้อยสันโดษ อันนี้ก็ เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นได้แล้วว่า พระองค์มิได้ประ-กาศพระศาสนาเพื่อลาภและยศแม้แต่น้อย

ถ้าหากจะตอบว่า พระองค์ทรงประกาศพระ-ศาสนาเพื่อหาพวกพ้อง คือ เกี่ยวแก่การเมือง นัยอันนี้ก็ยังไม่เหมาะสมด้วยเหตุผล เพราะเหตุว่า พระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินโดยสมบูรณาญาสิทธิ์อยู่แล้ว จึงไม่ต้องหาพวกพ้องไปคิดปฏิวัติใครอีก และทั้งเวลานั้นก็ยังไม่ปรากฏว่า มีใครที่คิดจะทำการปฏิวัติต่อพระองค์เลย จนกระทั่งพระองค์ปรินิพพาน ก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ถ้าจะตอบว่า เพราะพระองค์ไม่ถูกใจในพระ-ราชวงศ์ของพระองค์ มีพระมเหสี หรือพระพุทธบิดาเป็นต้น ข้อนี้ก็ไม่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์ มีปรากฏแต่ว่าพระองค์เป็นที่รักที่ยินดี ของตระกูลวงศ์ศากยราชนั้น ตลอดทั้งพระมเหสี และพระราชบิดา

หรือเราจะตอบว่า พระองค์ทรงประกาศพระ-ศาสนาด้วยหวังว่าจะเอาบุญเอากุศล ข้อนี้ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุว่า พระองค์เป็นผู้สิ้นอาสวะแล้ว เป็นผู้ลอยเสียแล้ว ทั้งบุญและบาป และภพชาติของพระองค์ที่จะต้องไปรอคอยรับผลของบุญและบาปนั้น ก็ไม่มีอีกแล้ว พระองค์จะประสงค์เอาบุญกุศลไป เพื่อประโยชน์อะไรอีกเล่า เพราะพระองค์เป็นผู้สิ้นกิเลสแล้ว หมดความ

ต้องการแล้วทุกอย่าง ฉะนั้น สิ่งใดๆในโลกนี้ จึงมิได้อยู่ในความปรารถนาของพระองค์เลย

ถ้าเช่นนั้น พระองค์ทรงประกาศพระศาสนาเพื่อประโยชน์อันใดเล่า เมื่อเราคัดเอาความต้องการเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ออกจากดวงจิตใจของพระองค์เสียทั้งสิ้นแล้ว เราก็จะมองเห็นความบริสุทธิ์เด่นชัดในดวงพระหฤทัยของพระองค์ว่า ที่พระองค์ได้ทรงกระทำการประกาศพระศาสนา ที่ประกอบไปด้วยความลำบากเหนื่อยยากไปด้วยความระหกระเหินนั้น ก็หาได้ทรงทำไปด้วยประสงค์ประโยชน์ใด ๆ ในส่วนของพระองค์เองไม่ หากแต่ **พระองค์ได้ทรงกระทำการประกาศพระ-ศาสนา ไปด้วยอำนาจของพระมหากรุณาธิคุณ** ที่มีเต็มเปี่ยมอยู่ในพระทัยของพระองค์ ที่ได้เกิดขึ้นจากการสร้างสมบารมีมา **โดยหวังประโยชน์ เพื่อช่วยสัตวโลกทั้งหลาย ที่ได้รับความเดือดร้อนระทมทุกข์อันเกิดจากธรรมชาติบังคับบ้าง ที่เกิดขึ้นจากอำนาจกิเลสของคนอื่นบ้าง หรือเกิดขึ้นด้วยอำนาจกิเลสของตนเองบ้าง** เพราะเหตุที่ถูกอวิชชา คือ ความมืดไม่รู้ มาปิดบังไว้ จึงทำให้สัตวโลกทั้งหลาย หลงวนเวียนอยู่ในกองทุกข์ดังกล่าวแล้วนั้น ๆ ซึ่งมีชาติเป็นต้นเหตุ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง พระองค์จึงทรงทนต่อความเร่งเร้าของพระมหากรุณา ที่เต็มเบี่ยมอยู่ในพระทัยของพระองค์ไม่ได้ จึงได้ทรงประกาศพระศาสนาขึ้นด้วยความลำเค็ญเหน็ดเหนื่อย เพื่อจะชี้ช่องทางให้สัตวโลกทั้งหลาย พ้นจากทุกข์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยมิได้เลือกชั้นวรรณะและชาติตระกูล หรือเด็กผู้ใหญ่ และมีหรือจน กับทรงเสียสละมิได้กลัวความลำบากและทุกข์ยาก อันจะเกิดขึ้นแก่พระองค์ด้วยประการใด ๆ เลย

ฉะนั้น ท่านพุทธศาสนิกทั้งหลายท่านควรที่จะมีความปลาบปลื้ม และภาคภูมิใจที่สุด ที่มีโชคลาภอย่างยิ่ง โชคลาภอันหาค่ามิได้ ที่ได้เข้ามาอยู่ใต้ร่มของผ้ากาสาวพัสตร์นี้ เพราะเหตุว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่บริสุทธิ์ ไม่มีการหลอกลวงให้คนหลงหรือเข้าใจผิด เพื่อหวังประโยชน์ใด ๆ ที่จะเกี่ยวด้วยลาภยศ สรรเสริญ สุขนั้นเลยแม้แต่น้อย จึงเป็นศาสนาที่น่าเคารพบูชาและน่าเลื่อมใส น่ารู้ น่าศึกษา น่าปฏิบัติตาม น่าจะตรึงตราไว้ในความรู้สึก อยู่ในจิตใจของบุคคลทุกชั้น ทุกวัย ทุกเพศ และทุกภาษา ทั้งควรที่เราจะพากันศึกษาให้ทราบซึ้งในอรรถรส และเหตุผลของคำสอนของพระพุทธศาสนากันให้จริง ๆ จัง ๆ

ด้วยเหตุดังที่ดิฉันกล่าวมานี้แหละ ดิฉันจึงเห็นว่า เราไม่ควรจะเป็นพุทธศาสนิกกันเพียงแต่โดยสำมะโนครัว หรือเพียงในนาม หรือโดยตาม ๆ กันมา หรือเพียงเพื่อจะรักษาประเพณีไว้เท่านั้น เราควรจะเป็นพุทธบริษัทด้วยการศึกษาให้ทราบซึ้งในคำสอน แล้วปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วย และพยายามชักชวนกันให้ประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อเป็นการเชิดชูประกาศเกียรติของพระพุทธศาสนา และเพื่อจะได้เป็นตัวอย่างแบบฉบับ แก่อนุชนรุ่นหลัง ๆ ซึ่งเป็นบุตรหลานของเราต่อ ๆ ไป และทั้งจะเป็นการรักษาประเพณีอันประเสริฐของชาติไว้ด้วย เพราะหากว่า พระพุทธศาสนาของเรามีเกียรติประกาศไป จนเป็นที่เชิดชูแก่สากลโลกเพียงใด ชาติไทยของเรา ก็จะได้ปรากฏเกียรติแก่สากลโลกเพียงนั้น แต่ถ้าเราไม่ช่วยกันฟื้นฟูประเพณีที่สำคัญอันนี้ของชาติไว้แล้ว ก็น่ากลัวว่าจะสูญสิ้นไปเป็นแน่ และดิฉันคิดว่า อนุชนรุ่นหลัง ๆ ซึ่งเป็นบุตรหลานของเรานั้นคงจะสวดมนต์ไหว้พระกันไม่เป็นแน่ เพราะเท่าที่ดิฉันได้สังเกตดูเวลานี้ ก็รู้สึกว่า พวกเราที่เป็นพุทธศาสนิกด้วยกันนั้น ไม่ใคร่จะมีใครสนใจที่จะศึกษาเพื่อที่จะให้

เข้าใจกันจริงๆ รู้สึกว่าปล่อยกันไปตามมโนสาเร่นั้นแหละเป็นส่วนมาก และก็ต้องเป็นธรรมดาอยู่เอง ถ้าไม่สนใจแล้วก็ต้องไม่เข้าใจ เมื่อไม่เข้าใจแล้วก็ไม่รู้จักคุณค่า เมื่อไม่เห็นคุณค่าแล้วก็ไม่มีศรัทธาที่จะปฏิบัติตาม เมื่อไม่ปฏิบัติตามคำสอนแล้ว ก็จะได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกแต่เพียงในนาม หรือเพียงสำมะโนครัวเท่านั้น หาใช่เป็นพุทธศาสนิกโดยจิตใจที่แท้จริงไม่

ฉะนั้น ในพระพุทธศาสนานี้ จึงถือว่า การศึกษาให้เข้าใจตามคำสอน เป็นหลักสำคัญในขั้นต้น การปฏิบัติตามคำสอนเป็นความสำคัญในขั้นที่สอง ปฏิเวธะรู้ตามแจ้งตามความเป็นจริงตามคำสอนนั้นๆ เป็นขั้นที่สาม แต่มีสิ่งที่น่าเสียใจอยู่อย่างหนึ่งว่า ในประเทศไทยเรา ไม่มีธรรมเนียมประเพณีการศึกษาวิชาในพระพุทธศาสนาที่จริงจังไว้สำหรับฆราวาส เพราะทั่วๆ ไปโดยมาก ที่ศึกษากันจริงๆ ก็มีอยู่เฉพาะแต่ในหมู่ท่านภิกษุเท่านั้น ถ้ายิ่งเป็นเพศสตรีด้วยก็ยิ่งแล้วใหญ่ รู้สึกว่า ปล่อยกันเสีย จนมีความเข้าใจผิดไปตามๆ กัน ว่าเรื่องของพระศาสนานั้น มิใช่เป็นเรื่องของเรา เป็นเรื่องของพระท่านต่างหาก เราก็มีหน้าที่ไปฟังเทศน์จาก

ท่านก็แล้วกัน ความเข้าใจอันนี้ยังไม่ถูก เพราะว่า **เรื่องของพระศาสนานั้น เป็นเรื่องของคนทุกคนที่ควรจะต้องศึกษา และควรจะต้องรู้ต้องเข้าใจและต้องปฏิบัติตาม** หาใช่เป็นเรื่องเฉพาะของคนนั้น คนนี้ไม่ ถ้าเรามัวแต่จะคอยให้พระท่านเรียนแล้ว จึงให้ท่านมาสอนเรา ความรู้สึกอย่างนี้ เขาเรียกว่า เอาจมูกคนอื่นมาหายใจ ถ้าหากพระท่านเกิดไม่สอนขึ้นมา เราก็มิเลยไม่ต้องรู้เรื่องอะไรกันเลยหรือ ? การที่เป็นดังนี้ ก็น่าจะเป็นเพราะขาดผู้นำนั่นเอง

ฉะนั้น ในเรื่องนี้ดิฉันเห็นว่า พุทธสมาคมนี้แหละ เป็นผู้เหมาะที่สุดที่จะเป็นผู้นำในทางนี้ เพราะดิฉันเชื่อในความรู้และความสามารถของท่านกรรมการและสมาชิกทุก ๆ ท่าน ตลอดถึงท่านนายกว่า ท่านจะเป็นผู้นำ ให้เกิดการศึกษาในหลักวิชาทางพระพุทธ-ศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็ให้พระอภิธรรมปิฎกแก่ประชาชนชาวไทยตลอดทุกชั้นทุกวัยได้ ก็จะเกิดประ-โยชน์แก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ในขั้นแรก เราก็ควรจะลองเปิดการศึกษาขึ้น ในบรรดาสมาชิกของสมา-

คมนี้ก่อน เพื่อจะได้เป็นตัวอย่าง ถ้าทำได้ดังนี้ ก็จะเป็นมหากุศลอย่างยิ่ง

ฉะนั้น ในเรื่องนี้ ดิฉันก็ขอฝากให้ทางสมาคมได้โปรดรับเรื่องที่ดิฉันได้เรียนมานี้ ไว้ในความพิจารณาของสมาคมนี้ด้วย

ในที่สุดนี้ ดิฉันต้องขออภัยท่านผู้ฟังที่เคารพ ที่ดิฉันต้องทำให้ท่านนั่งทรมานฟังอยู่นาน และก็ขอขอบพระคุณท่านด้วย ในการที่ท่านให้เกียรติดิฉัน โดยฟังอยู่จนจบ

โอกาสนี้ ดิฉันขออัญเชิญอำนาจแห่งคุณพระ-รัตนตรัย และพร้อมด้วยกุศลเจตนา ที่เกิดขึ้นจากบุญกิริยาวัตถุซึ่งนับเนื่องอยู่ในธรรมสวนมัย ขอจงบันดาลให้ท่านนายกและกรรมกร ตลอดจนสมาชิกทั้งมวล จงได้ประสบความสุข ความเจริญ ตามความปรารถนาของท่านทุกประการ ตลอดจนถึงสันติสุข อันเป็นความสุขที่ประเสริฐอย่างยอดเยี่ยม คือ พระนิพพานด้วยกันทุก ๆ ท่านเทอญ

สวัสดี

รูปนาม
อารมณ์ของวิปัสสนา

รูปนาม เป็นอารมณ์ของวิปัสสนากรรมฐาน ที่ผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องเรียนรู้ว่า รูปนาม ที่ต้องใช้เป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้น คืออะไร ? อยู่ที่ไหน ? มีหลักฐานและเหตุผลอย่างไร ? และจะนำรูปนามมากำหนดเป็นอารมณ์ได้อย่างไร ?

รูปนาม เป็นปรมัตถธรรม คือ ธรรมที่เป็นของจริง มีจริง เพราะเป็นสิ่งที่มีอยู่ทั่วไปในสัตว์ บุคคลทั้งหลาย แต่เรารู้จักกันโดยเป็นกายกับใจ หรือในทางธรรมะ เรียกกันว่า รูปนามขันธ์ ๕ เป็นต้น

กาย คือ รูปขันธ์ หรือ รูปธรรม เป็นสิ่งที่ต้องแตกทำลายด้วยความร้อน และ เย็น เป็นต้น

ใจ คือ นามขันธ์ (เวทนา, สัญญา, สังขาร และวิญญาณขันธ์) หรือ นามธรรม ที่เป็นธรรมชาติรู้

อารมณ์ ได้แก่ การรู้เห็น, รู้ได้ยิน, รู้กลิ่น, รู้รส, รู้ถูกต้องสัมผัส และรู้คิดนึก ธรรมชาติรู้อารมณ์นี้ เรียกว่า จิตหรือวิญญาณ เพราะเหตุที่ไม่มีรูปร่าง สีสัน วรรณะ จึงเป็นอรูปธรรม แต่มีสภาพที่เป็นการน้อมไปรับรู้อารมณ์ จึงเรียกว่า **นาม**

รวมความแล้ว รูปนาม ก็ได้แก่ กายและใจของสัตว์ต่าง ๆ ทั้งหลายนั้นเอง และกายกับใจนี้มิใช่อยู่ที่ไหน อยู่ที่เป็นอารมณ์ได้แก่ความเห็นผิดที่คิดว่า เป็นตัวเรา ซึ่งแท้ที่จริง สิ่งที่เห็นว่า เป็นตัวเรานั้น คือ รูปกับนามนั้นเอง หาใช่เป็นตัวเรา ดังที่เข้าใจกันไม่

รูปนาม ที่ใช้เป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้น มีหลักฐานแสดงไว้ในวิปัสสนาภูมิ ๖ คือ ขันธ์ ๕, อายตนะ ๑๒, ธาตุ ๑๘, อินทรีย์ ๒๒, สัจจะ ๔, ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ เหล่านี้ เป็นภูมิของปัญญาที่จะใช้เป็นอารมณ์ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งวิปัสสนาภูมิทั้ง ๖ ประการ เมื่อย่อลงแล้วก็ได้แก่ธรรมชาติ ๒ สิ่ง คือ **รูป** กับ **นาม** และเมื่อพิจารณาโดยเหตุผลที่เป็นไปตามความเป็นจริงในอริยสัจจธรรม ที่แสดงว่า

ทุกขสัจจะเป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ ในธัมมจักรกัปป-วัตตนสูตร แสดงธรรมที่เป็นทุกข์ว่า "ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ ฯลฯ สงฺขิตฺเตน ปญฺจุ-ปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา" แปลความว่า "ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็นี้แหละเป็นทุกข์อย่างแท้จริง คือ ความเกิดเป็นทุกข์, ความแก่ก็เป็นทุกข์, ความตายก็เป็นทุกข์ ฯลฯ โดยย่อแล้ว อุปาทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์"

ตามหลักฐานนี้ก็จะเห็นได้ว่า ที่กำหนดให้รู้ทุกข์ คือรู้รูปนามนี้เอง ซึ่งตรงกับเหตุผลข้างต้นที่แสดงว่า รูปนามนี้เป็นของจริง มีจริง เมื่อประสงค์จะรู้ความเป็นจริง ก็ต้องดูที่ของจริง เมื่อดูของจริงที่รูปนาม จนรู้ทันความจริงแล้ว ก็จะเห็นความจริงของรูปนามได้ว่า ไม่ใช่เป็นตัวเรา การกำหนดรูปนาม ก็คือ การกำหนดรู้ทุกข์ นั่นเอง

ส่วนการที่จะเอารูปนาม มากำหนดเป็นอารมณ์ของวิปัสสนาอย่างไรนั้น ก็ขอให้พิจารณาจากวิธีการกำหนดรูปนามโดยย่อ และคำถามคำตอบ ดังต่อไปนี้

ถาม คำว่า **รูป--นาม** ที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้น คืออะไร อยู่ที่ไหน และอะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม ?

ตอบ ปัญหานี้ ย่อมแล้วแต่ว่า **รูป—นาม** ในขณะไหน จะเป็นขณะเห็น ขณะได้ยินฯ หรือขณะนั่ง นอน ยืน เดินฯ

๑. **ขณะเห็น** (อารมณ์ที่เกิดขึ้นทางตา)

ถ. ทางตา คือ ขณะที่เห็น อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม ?

ต. รูปหรือสี ที่ถูกเห็นเป็น **รูป** ธรรมชาติที่เห็นเป็น **นาม**

ถ. ในทางปฏิบัติ จะต้องกำหนดที่รูป หรือกำหนดที่นาม ?

ต. ต้องกำหนดที่ **นามเห็น**

ถ. ทำไมจึงให้กำหนดที่นามเห็น เพื่อประโยชน์อะไร? จะกำหนดที่รูปไม่ได้หรือ เพราะรูปก็เป็นปรมัตถ์ เป็นสภาวะธรรม ที่มีปรากฏอยู่เหมือนกันเช่นนี้ เพราะเหตุผลอย่างไร ?

ต. เรื่องนี้แหละ เป็นความสำคัญของการเจริญวิปัสสนา คือ ในขณะที่เห็น เราเคยมีความเห็นผิดหรือเข้าใจผิด โดยยึดเอา "**นามเห็น**" มาเป็นเราว่า "**เราเห็น**" เพราะฉะนั้น การที่ให้กำหนดนามเห็น ก็เพื่อจะถ่ายถอนความเห็นผิดหรือความรู้ผิด ที่อาศัยการเห็นเกิดขึ้นว่า "**เราเห็น**" ซึ่งอัตตสัญญานี้ออกโดยไม่ให้เลยไปกำหนดที่รูป ให้กำหนดเพียงที่ "**นามเห็น**" เท่านั้น เพราะรูปที่ถูกเห็นนั้น ไม่เคยมีใครเลยที่จะเข้าใจผิด ด้วยความยึดถือว่าเป็น "**เรา**" คือเข้าใจว่า เรารูปหรือเราสีนั้น ไม่เคยมีในความรู้สึกของเราเช่นนี้เลย

ถ. เวลาลงมือปฏิบัติ จะให้ทำอย่างไร ?

ต. เวลาปฏิบัติ ให้ทำความรู้สึกตัวว่า ดู "**นามเห็น**" ผู้ปฏิบัติมีหน้าที่ "**ดู**" อย่างเดียวเท่านั้น คือ ดูเพื่อจะให้เห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง เพราะ "**เห็น**" นั้น ไม่ใช่ เราเห็น ไม่ใช่ ตาเห็น ไม่มีใครเป็นผู้เห็น การเห็นนั้น เป็นนามธรรมชาติชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดจากเหตุปัจจัย พระพุทธองค์

บัญญัติชื่อของนามธรรมนี้ว่า **จักขุวิญญาณ** จักขุวิญญาณนี้ จะเกิดขึ้นเองลอยๆไม่ได้ จะเกิดขึ้นเองก็ต่อเมื่อมีปัจจัย* คือ รูปารมณ์กับประสาทตามาประชุมพร้อมกันเข้าแล้ว การเห็น คือ จักขุวิญญาณจึงเกิดขึ้น การเห็นนั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลตัวตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ผู้หญิง ไม่ใช่ผู้ชายฯ

๒. **ขณะได้ยิน** (อารมณ์ที่เกิดขึ้นทางหู)

ถ. ทางหู คือขณะได้ยิน อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม?

ต. เสียงที่ได้ยินเป็น **รูป** ธรรมชาติได้ยินเป็น **นาม**

ถ. ในทางปฏิบัติ จะต้องกำหนดที่รูป หรือกำหนดที่นาม ?

ต. ต้องกำหนดที่ **นามได้ยิน**

---

* นัย ม. มู. มหาตัณหาสังขยสูตร ๑๘/๕๓๗ (พระพุทธองค์ตรัสเรื่องการอุบัติขึ้นแห่งวิญญาณว่า "วิญญาณอาศัยปัจจัยประชุมกันเกิดขึ้น เรากล่าวแล้วโดยเอนกปริยาย ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณ เว้นจากปัจจัยมิได้มี...วิญญาณอาศัยปัจจัยใดๆเกิดขึ้น ก็ถึงความนับว่า ปัจจัยนั้นๆ วิญญาณอาศัยจักษุและรูปทั้งหลายเกิดขึ้น ก็ถึงความนับว่า จักขุวิญญาณฯ")

การที่ให้กำหนดนามได้ยิน และเวลาปฏิบัติให้ทำความรู้สึกตัวว่า ดู **"นามได้ยิน"** นั้น เหตุผลก็ทำนองเดียวกันกับการกำหนดอารมณ์ ที่เกิดขึ้นทางตาในขณะเห็น

๓. **ขณะได้กลิ่น** (อารมณ์ที่เกิดขึ้นทางจมูก)

ถ. ทางจมูก คือ ขณะได้กลิ่น อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม ?

ต. กลิ่นเป็น **รูป** ธรรมชาติที่รู้กลิ่นเป็น **นาม**

ถ. ในทางปฏิบัติ จะต้องกำหนดที่รูป หรือกำหนดที่นาม ?

ต. ต้องกำหนดที่ **รูปกลิ่น** จะกำหนดที่รูปกลิ่นเฉย ๆ หรือจะกำหนด **รูปเหม็น รูปหอม** ก็ได้

ถ. ทำไมถึงให้กำหนดที่รูป ส่วนทางตา กับ ทางหูให้กำหนดที่นาม เพราะเหตุผลอย่างไร ?

ต. ทางจมูกนั้น ความรู้สึกที่รู้กลิ่นละเอียดมาก รู้สึกได้ไม่ชัด โดยมากเราจึงเข้าใจผิดอยู่ที่กลิ่น เข้าใจว่า **เราเหม็น** หรือ **เราหอม** ความจริง เหม็นหรือหอมนี้ อยู่ที่กลิ่นของวัตถุ แต่เรายึดเอา

กลิ่นเหม็น หรือหอมของวัตถุนั้นมาเป็น "เรา" ว่า "**เราเหม็น เราหอม**" ฉะนั้น เวลากำหนดทางจมูก จึงให้กำหนดที่รูปกลิ่น หรือกำหนดที่รูปเหม็น รูปหอม ไม่ใช่กำหนดความรู้สึกเหม็นหรือรู้สึกหอม ต่างกันกับทางตาและทางหู ซึ่งให้กำหนดนามเห็น หรือนามได้ยิน

เหตุผลในการที่กำหนดต่างกันเช่นนี้ แล้วแต่ความสำคัญผิด ด้วยความยึดถือว่า "**เรา**" อยู่ในที่ไหน บางทีก็สำคัญผิดยึดเอา **นาม** เป็นเรา บางทีก็สำคัญผิดยึดเอา "**รูป**" เป็นเรา เพราะฉะนั้น จึงอยู่ที่รู้สึกว่า เอาธรรมชาติอะไรมาเป็น "เรา" ถ้ารู้สึกว่า เอารูปเป็นเรา ก็ให้กำหนดรูป ถ้ารู้สึกว่า เอานามเป็นเรา ก็ให้กำหนดนาม คือถ้ามีความเห็นผิดว่า เป็น "เรา" อยู่ที่ตรงไหน ที่รูปหรือที่นาม ก็ให้กำหนดรูปหรือนามที่ตรงนั้น จึงจะถอนความเห็นผิดที่เห็นว่า เป็นเรา หรืออัตตาตัวตนของเราออกได้

ถ. เวลาลงมือปฏิบัติ จะให้ทำอย่างไร ?

ต. เวลาปฏิบัติให้ทำความรู้สึกตัวว่า ดู "**รูปกลิ่น** หรือ **รูปเหม็น รูปหอม**" ผู้ปฏิบัติมีหน้าที่ดูแลเท่านั้น คือดูเพื่อจะให้เห็นสภาวะตามความเป็นจริง ดังเหตุผลที่กล่าวแล้ว

๔. ขณะรู้รส (อารมณ์ที่เกิดขึ้นทางลิ้น)

ถ. ทางลิ้นคือขณะรู้รส อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม ?

ต. รสเป็น **รูป** ธรรมชาติที่รู้รสเป็น **นาม**

ถ. ในทางปฏิบัติ จะต้องกำหนดที่รูป หรือกำหนดที่นาม ?

ต. ต้องกำหนดที่ **รูปรส** ทำนองเดียวกันกับทางจมูกที่ต้องกำหนดรูปกลิ่น โดยจะกำหนดรูปรสเฉย ๆ หรือจะกำหนด **รูปเปรี้ยว รูปหวาน** ก็ได้

ถ. รูปเปรี้ยว รูปหวาน ก็ดี หรือ รูปเหม็น รูปหอม ก็ดี จะไม่เป็นบัญญัติไปหรือ ?

ต. เป็นบัญญัติก็จริง แต่ว่าสภาวะนั้นมีอยู่ คือ ความจริงมีอยู่ จึงใช้ได้

ถ. เวลาลงมือปฏิบัติ จะให้ทำอย่างไร ?

ต. เวลาปฏิบัติ ให้ทำความรู้สึกตัวว่า ดู **"รูปรส หรือ รูปเปรี้ยว รูปหวานฯ"**

การให้กำหนดรูปรส และเวลาปฏิบัติให้ทำความรู้สึกตัวว่า ดู"รูปรส"นั้น เหตุผลก็ทำนองเดียวกันกับการกำหนดอารมณ์ที่เกิดขึ้นทางจมูกในขณะที่ได้กลิ่น

๕. ขณะถูกต้อง (อารมณ์ที่เกิดขึ้นทางกาย)

ถ. ทางกาย คือ ขณะที่ถูกต้อง อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม ?

ต. ความเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ที่มากระทบถูกต้องกาย เป็น **รูป** ธรรมชาติที่รู้เย็น รู้ร้อน รู้อ่อน รู้แข็ง เป็น **นาม**

และความเจ็บ ปวด เมื่อย ขัด ยอก คัน เป็นต้น ซึ่งเป็น **ทุกขเวทนา** เป็น **นามทางกาย**

ถ. ในทางปฏิบัติ จะต้องกำหนดที่รูป หรือกำหนดที่นาม ?

ต. จะต้องกำหนดที่ **รูป** คือ อารมณ์ที่มากระทบกายให้รู้สึกได้นั้น คือความเย็น ความร้อน ความอ่อน

ความแข็งของวัตถุ ซึ่งเป็นรูปทั้งนั้น แต่เรามักเข้าใจว่า **เราเย็น เราร้อน** เป็นต้น โดยเอาความเย็น ความร้อนของวัตถุนั้นมาเป็น **เรา** ฉะนั้นเพื่อทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ตามความเป็นจริงว่า เย็น ร้อน อ่อน แข็ง นั้น ไม่ใช่เรา แต่เป็นสภาวะของวัตถุ เมื่อรูปใดมากระทบก็ให้รู้ในขณะนั้นว่า เป็นรูปเย็น รูปร้อน รูปอ่อน รูปแข็ง ซึ่งเป็นรูปทางกาย

ถ. เวลาลงมือปฏิบัติ จะให้ทำอย่างไร ?

ต. เวลาปฏิบัติ ให้ทำความรู้สึกตัวว่า ดู **รูปเย็น** หรือ **รูปร้อน** เป็นต้น ที่มากระทบกาย ส่วนเหตุผลที่ให้กำหนดรูป ก็เป็นไปตามที่อธิบายข้างต้น

อนึ่ง ทางกายนี้จะกำหนด **รูปทางกาย** หรือ **นามทางกาย** ก็ได้ แล้วแต่สภาวะธรรมอันใดปรากฏชัดแก่เราในขณะนั้น

๖. ขณะรู้อารมณ์ทางใจ (อารมณ์ที่เกิดขึ้นทางใจ)

ถ. ทางใจ อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม ?

ต. ทางใจมี ๒ ประเภท ประเภทหนึ่งได้แก่อิริยาบถใหญ่ คือ นั่ง นอน ยืน เดิน และอิริยาบถย่อย คือ ความเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น เหยียดแขน เหยียดขา อาบน้ำ กินข้าว แปรงฟัน ถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ เป็นต้น เป็น **รูปทางใจ** ส่วนธรรมชาติที่รู้ว่า นั่ง นอน ยืน เดิน ฯลฯ เป็น **นาม**

อีกประการหนึ่ง ได้แก่ ความ คิด นึก ฟุ้ง ง่วง โกรธ ชอบ ไม่ชอบเป็นต้น เป็น **นามทางใจ**

ถ. ในทางปฏิบัติทางใจนี้ จะต้องกำหนดที่รูปทางใจ หรือกำหนดที่นามทางใจ ?

ต. จะกำหนดที่รูปทางใจ หรือที่นามทางใจก็ได้ สุดแต่ว่า สภาวะธรรมอันใดปรากฏชัดเจนแก่เราในขณะนั้น ทำนองเดียวกับทางกายเหมือนกัน ความสำคัญอยู่ที่ต้องรู้ว่า ดูรูปอะไร ดูนามอะไร และโดยเฉพาะสำหรับผู้มีปัญญาน้อย ก็ควรกำหนดอิริยาบถใหญ่ และ อิริยาบถย่อย

อนึ่ง ต่อไปนี้ จะกล่าวเฉพาะการกำหนดอิริยาบถใหญ่ กับ อิริยาบถย่อย ในกายา-

นุปัสสนาสติปัฏฐานเท่านั้น เพื่อสะดวกแก่ผู้ที่ยังใหม่ต่อการปฏิบัติ หรือผู้มีปัญญาน้อย พอที่จะตามพิจารณาเข้าถึงความจริง คือ ทุกข์ได้

ถ. ขณะที่นั่ง นอน ยืน เดิน หรือขณะที่เคลื่อนไหวร่างกาย จะต้องตั้งสติอย่างไร ที่ตรงไหน ?

ต. อิริยาบถใหญ่ ได้แก่ นั่ง นอน ยืน เดิน และอิริยาบถย่อย ได้แก่ การเคลื่อนไหวร่างกาย คือเหยียดคู้เป็นต้น ในมหาสติปัฏฐานท่านกล่าวว่า ตั้งกายไว้ด้วยอาการอย่างไร ๆ ก็ขอให้รู้ในอาการนั้น ๆ เช่น ขณะที่นั่งอยู่ก็ให้มีความรู้สึกตัวว่า ดูรูปนั่ง คำว่า ดูรูปนั่ง หมายถึงดูท่าทางอาการที่นั่งเพราะท่าทางที่นั่งเป็น **รูป** คือ จะนั่งอยู่ในท่าทางอย่างใด ๆ ก็ชื่อว่า **รูปนั่ง** ทั้งสิ้นฯ

การรู้ในท่าที่นั่ง จะเรียกว่า **กำหนด** ก็ได้ **รู้สึก** ก็ได้ เรียกว่า **ดู** ก็ได้ เรียกว่า **เพ่ง** ก็ได้ เรียกว่า **พิจารณา** ก็ได้ สรุปแล้ว ก็คือ **รู้ด้วยสติสัมปชัญญะ** นั่นเอง

กำหนดอิริยาบถใหญ่ หรือ อิริยาบถย่อยนั้น จะตั้งสติลงไปตรงนั้นตรงนี้ เป็นการเจาะจง

ตำแหน่งไม่ได้ เพราะเป็นอาการทั้งหมดของร่างกาย รู้เหมือนอย่างเมื่อเรายังไม่ได้มาเข้ากรรมฐานนั่นเอง นั่งหรือนอน หรือยืน หรือเดิน ก็อย่างเดียวกัน รู้อย่างเดียวกัน ไม่แตกต่างอะไรกัน แต่ทำความรู้สึกตัวว่า เป็นรูปนั่ง รูปนอน รูปยืน รูปเดิน เท่านั้น

ข้อสำคัญนั้น **เวลาดูต้องให้มีความรู้สึกตัวว่า ดูรูปอะไร ดูนามอะไร จะทิ้งรูปอะไร นามอะไรไม่ได้เลย** จะต้องมีรูปนามติดตามอยู่ในความรู้สึกด้วยเสมอ เช่น ดูรูปนั่ง จะรู้แต่ว่าเป็นรูปเฉยๆไม่ได้ เพราะรูปมีหลายอย่าง มิฉะนั้นก็จะเห็นเป็นรูปอย่างเดียวกันไปหมด นั่งก็ก้อนนี้แหละ นอนก็ก้อนนี้แหละ เดินก็ก้อนนี้แหละ จะกลายเป็นอัตตาตัวตนไป ก็จะทำลายฆนสัญญาให้กระจายออกไม่ได้ และอีกอย่างหนึ่ง การกำหนดรู้ว่า นั่งเฉยๆ โดยไม่รู้สึกว่า รูปนั่งเช่นนี้ ก็จะถ่ายถอนเอา **เรา** ออกจากนั่งไม่ได้

อนึ่ง ในขณะกำหนดรูปนามนั้น อย่าให้มีความต้องการเข้าอาศัยในการกำหนด เพราะความ

ต้องการเป็นอภิชฌา (โลภะ) ถ้าไม่เห็นรูปนามตามต้องการ หรือถ้าไม่ได้ตามต้องการแล้ว ก็จะทำให้เกิดโทมนัส (โทสะ) หลักสำคัญของการเจริญสติปัฏฐานนั้น ก็คือ **ทำลายอภิชฌาและโทมนัสให้พินาศ** แล้วจึงจะเห็นสภาวะรูปนาม ตามความเป็นจริง

ถ. การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยไม่ต้องการอะไรนั้น จะมิทำให้เฉื่อยชาไปหรือ

ต. การเห็นสภาวะรูปนามตามความเป็นจริงนั้น อยู่ที่ **ดู** ต้องมีความเข้าใจในการดู ซึ่งมีองค์ ๓ คือ **ความเพียร สติ สัมปชัญญะ** ไม่ใช่อยู่ที่ต้องการ ถ้าเรากำหนดหรือดูโดยถูกต้อง ตามทางของวิปัสสนาแล้ว แม้จะต้องการหรือไม่ต้องการก็เห็น คือถึงแม้ไม่ต้องการจะเห็นก็ต้องเห็น หรือต้องการจะเห็นก็ต้องเห็น เมื่อปฏิบัติถูกทาง* แล้ว

---

* นัย ม. อุป. ภูมิชสูตร ๒๑/๓๔๑ พระพุทธองค์ทรงแสดงอุปมาเรื่องการประพฤติพรหมจรรย์ ๔ ข้อ คือผู้ปฏิบัติผิด แม้หวังหรือไม่หวังก็ไม่ได้ผล ส่วนผู้ปฏิบัติถูก แม้จะหวังหรือไม่หวังผล ก็ย่อมได้รับผลฯ

เหตุใดจึงต้องเอากิเลสความต้องการเข้าไปอาศัยในการดูหรือการกำหนดนั้น ให้กลายเป็นการดูเพราะกิเลสไป ถ้ากิเลสเข้าไปอาศัยในความรู้สึกแล้ว ก็จะไม่เห็นความจริงของสภาวะ เพราะมีกิเลสความต้องการเข้าไปฉาบทาปิดบัง คือ ถ้าความต้องการเกิดขึ้นในที่ใด จะทำให้รู้สึกว่าอารมณ์นั้นดี มีสาระ เป็นอย่างนี้เสมอ แม้แต่ต้องการสติหรือปัญญาก็เหมือนกัน ถ้ารู้สึกต้องการมีในที่ใดแล้ว ก็จะทำให้รู้สึกว่าอารมณ์นี้ดี เป็นสาระ เป็นแก่นสาร แต่ว่าอารมณ์นั้นก็ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน เช่นเดียวกัน

เพราะฉะนั้น ถ้าความรู้สึกที่ต้องการเข้าอาศัยแล้ว ความรู้สึกว่า ดี ก็ต้องมีในที่นั้นด้วยเช่นนี้ ความรู้สึกว่า ไม่ดี ไม่เที่ยง ไม่เป็นแก่นสาร ก็จะเกิดไม่ได้เลยในขณะนั้น การที่เรามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อจะให้เกิดปัญญาเห็นรูปนามไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ก็จะไม่เห็น ถ้าขาดโยนิโสมนสิการอันถูกต้อง.